

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04710

A SHTUB IN SHTETL

Itzhak Yanasowicz

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יצחק יאנאסאוויטש

א שטוב אין שטעטל

פאעמע

ביכער פון יידישן פען-קלוב
ארויסגעגעבן מיט דער הילף פון דער קולטור-אפטיילונג
ביים „דזשאַינט“ אין פראַנקרייך

1951

פאריז

הילע און אינציצאלן : ארטור קאלניק

פארטרעט : יצחק ברוינער

I. JANASOWICZ : ^v A ^v STUB IN STETL
UN FOYER DANS LA BOURGADE

COPYRIGHT BY I. JANASOWICZ - PARIS

PRINTED IN FRANCE

Imprimerie Abécé, 11, rue Louis-Blanc - Paris 10^e

לזכר עולם

מיון טאָמן שלמה בן מרדכי הכהן

מיון מאַמען חיה-רחל בת אליהו

מיינע ברידער אברהם-בונם, אליהו און יעקב-אפרים

מיינע שוועסטער עלקע-מרים, יוכבד-מתלה און שרה

מיון שוויגער רחל בת שלום

מיינע שוואַגערס שלום און מרדכי בני יעקב

מיינע שוועגערנס רביזע און פריידע

מיינע פעטערס און מומעס

געשוועסטער-קינדער און קרובים

פרוינט און באַקאַנטע

וואָס זענען אומגעקומען אין די טרויעריקע יאָרן

טויזנט ניין הונדערט ניין און דרייסיק

טויזנט ניין הונדערט פינף און פערציק אין פּוילן.

ת. נ. צ. ב. ה.

א שטילער טאטע

עווען איז ער א שטילער ייד.

א פנים פון א גאנץ יאָר אין א בערדל איינגערעמט,

א גראָער היִרוקים, אָן א סאַמעטענעם קאַפּל
און אָן א קול וואָס לאָזט זיך הערן.

א פראַסטער ייד —

שמייכלענדיק צו זיך אליין פאַרשעמט,
אזוי עניוּותדיק, דערשראַקן און פאַרצאַפּלט,

מיט בלויע אויגן תהילימדיק־פאַרטערט
און איבער עפעס סתם אזוי פאַרקלערט,

סתם אזוי פאַרטראַכט

און תמיד מיד, פאַרמאַטערט —

אַט דאָס איז ער געווען מיין טאַטע.

א ייד א פשוטער געווען.

אָן נאוּוהדיקן בלענד פון אויפגערוישטן זייד,

אָן שוואַרצן גלי פון גלעטנדיקן סאַמעט.

זיין גוף האָט נישט געקענט די יום־טובדיקע פרייד,
די פייערלעכע חשיבות פון אַן אַטלאַסענעם מעמד.

גרוי ווי ער אליין איז אויך געווען זיין קלייד :

דער דאַרער צייג־כאַלאַט אויף טעג פון אַלע וואָכן.

אָן איידלקייט, פון טיפע פאַסן שוואַרץ,

פון שווייס פאַרגעלבט, צעכראַסטעט און פאַרשאַרצט

דער טלית-קטן איז פון אונטערן קאמוזייל ארויסגעקראכן
מיט ציצית שטייפלעכע, פון לערער-סם פארגרינטע.
זיין איינציקער פארמעג
געווען איז אויף די שבת-דיקע טעג
א שווארץ-געוואנטענע קאפאטע,
אן אלטפרענקיש אויסגעדינטע
וואס האט, מיט בלייבן שבת-ליכט באשיינט,
אן אפגעטרענגענע פון אים אראפגעוויינט,
אן אויסגעבליאקעטע פון אים אראפגעטרויערט
מיט אלטער בענקעניש, אין יעדן קנייטש פארלויערט.

געווען איז די קאפאטע, ווי איך ווייס,
ירושא פון זיין טאטן נאך פארבליבן.
מיט שטויב און פלעק אויף קארמענעם געוואנט
די צייט האט מיט א שווערער האנט
דעם טרויער פון א לעבן אויפגעשריבן.
ס'איז ביסלעכווייז אויף איר די הארטע לאסט
פון שווערן עול-פרנסה אָנגעוואקסן
מיט געלבן זשאווער אויף די אַקסל.
אין יאושדיקער אלטקייט איינגעפאסט
עס האָבן קלאפעס, דוכט זיך, נאָך געלעכט
מיט ווייטע טונקעלע זכרונות
און זיך געוונדערט אויף דער באַרד
וואָס נאָר וואָס שוואַרץ געווען

און שוין איז

מיט זיקנה-פּעדעם זילבערנע געפּאַרט.
עס האָט דער אויסגעגלאַנצטער קאַלנער נאָך געוועבט
דעם ווייטן חלום פון דער יונגט,
פון דער צייט,

ווען אין א קראַנן פון פּאַפּיר פּאַרשטייפּט

האַט זיך געוויגט אַ התנדיקער האַלדז
אין ווילגערוך פון מאַנדלדיקער זיף.

אַ, אינעם גלי פון צאַנקענדיקע פלעמלעך
אין שבת-יום-טובדיקע אויפדערנאַכטן
האַט יעדער פלעק
אויף אַפגעטראַגענעם געוואַנט
נאָך אַ מאָל דערמאַנט
דאָס וואָס איז אוועק
אויף אייביק שוין, אויף שטענדיק.
דער אַפגעטריפטער חלב האַט אויף ס'ניי געפלאַמט
מיט ווייסע חופה-ליכט
אין בגילופנדיקע הענט,
ווי אַ מאָל נאָך, האַפערדיק און בלענדיק.
מיט שיכורלעכן רויש פון צמוקים-ווין,
פאַרגאַסענעם אויף חתונות,
אויף שלום-זכרם און אויף בריתן,
אויפגעגאַנגען איז אַצינד פון ס'ניי
אַ יעדער פלעק אין דעם געוואַנט דעם אַלטן
מיט דעם עכאָ פון אַ ווייטער שיין
וואָס האַט דעם ריח נאָך פון יענער צייט דערהאַלטן.

געווען אַ מאָל אַ הדרתדיקע זאָך, זעט אויס,
יוסט געבויט, גענייט אָן שטנעז-פעדעם.
נאָר איצט אַן אויסגעבליאַקעטע פון יאָרן,
אַן אויסגעפרעסענע פון דלותדיקן שטויב,
כאָטש אויסגעבאַרשט, פאַרצירעוועט און גאַנץ —
זי האַט מיט גרינער אומעטיקער שיין גענלאַנצט,
מיט יענער בלינצלדיקער גרינער שיין
פון בעל-הבתישער בכבודיקער נויט
וואָס פאַרמאַכט די לאָרנס אויף די פענצטער,

ווען קידוש מאַכן קומט איר אויס אויף ברויט,
ווען זמירות זינגען מוז זי, וואָכעדיק און שפּל,
ביי אַ קאַלטן אביונדיקן טיש,
ווי אַנשטאַט לאַקשן עסט מען קילבלעכע קאַרטאַפּל.

אַן אַלט-אַלטמאָדיש קאַרטענע קאַפּאַטע
וואָס פּלעגט זיין שבת-יום-טובֿדיקן גוף
מיט איר אַמאָליקייט באַשיינען.
נאָר אויף די גראַבע שטיוול פּלעגט די וואָך,
אַן אויסגעטרעטענע,

אַ הפּקריקע וויינען
און ס'פּלעגט דער האַרטער זוילנסקריפּ
מיט וועלט,

מיט גאָט

אין שטילן צער אַ כריפּענדיקער טענהן:
— אפילו דער סמבטיון רוט אַ מאָל,
הערט אויכעט אויף צו קאָכן און צו זידן
אין דעם טאָג דעם הייליקן פון שבת,
מכל שכן — אַ פּאַר שטיוול פון אַ יידן,
אַ פּאַר אַלטע וואָכעדיקע שקראַבעס,
די איינציקע וואָס זענען אים פאַרבליבן.
פאַר וואָס אין תורה דיינער, גאָט, האָסטו
רו פאַר אַקסן און פאַר אייזלען אָנגעשריבן,
און נאָר פאַר שטיוול יידישע קיין ביסל רו,
קיין שבת-טאָג אפילו נישט באַוואָרנט?

געווען איז ער אזא מין ייד:

צום שולקלאַפּן געלאָפּן ערשט אין באָך
מיט אויסגעלאַטעטן גראַב-לייוונטיקן העמד
און שטענדיק האָט דער בעדער אים געמוסרט

און פאַרשעמט

מיט רייד ווי בעזעמלעך — שטעכיקע און האַרטע:

— דער גארבער מיינט, אז קהל און אז שטאָט
וועט אויף קבלת-שבת ווארטן,
ביז ער וועט אויסשינדן די הערנער פון דער פעל.
ער האָט געשוויגן שטיל
און שמייכלענדיק צו זיך
דריי מאָל דריי אַריינגעכאַפט די טבילה,
זיך אָפּגעוואַשן אויף דער שנעל
און מיטן אַלטן העמד זיך אויסגעווישט אויף גיך.
עס זענען ווערטער קאַפּענדיקע שטילע
מיט טראַפּנס שווייס פון אים אַראָפּגערוּנען:
— חלילה!

וואָס פאַלט איך איין, ר' דוד,
וואַרטן נאָר?
וואָס קומט עס מיר אזוי פיל כבוד?

נאָר אין דער היים,
ביי קאַרנער שיין פון גראַשנדיקע ליכט,
אַריינגעשטעקט אין זאַמד
אין לייכטערלעך פון ליים,
האָט ער דעם קאַפּ אַראָפּגעלאָזט
אויף האַרטן קאַנט
פון טיש
און זיך דעם בעדערס רייד דערמאַנט.
און ביי דעם וואַכעדיקן הערינג,
אַנשטאַט שבתדיקע פיש,
עס האָט אַ רעיון אים —
אַ הערינגביין — געוואָרגן.
מיט דער האַנט פאַרשטעלט ס'געזיכט
האָט ער אַ זיפּץ דאָרט טיף
אין זיך אַריין פאַרבאַרגן:
— אוי, האַרצעדיק דערבאַרעמדיקער פאַטער,

אלמעכטיקער און רחמימדיקער גאָט,
אויב ס'איז דיין ווילן נישט,
אז זיין זאָל איך דער גביר,
איז מילא — פטור.
און וויין אויף קידוש ווער עם האָט,
איז מילא — האָט ער.
נאָר, גרויסער גאָט,
עם וואָלט דיר דען געשאַט,
ווען איך וואָלט לחם לאכול
כאָטש צו דער זעט געהאַט?

נאָר באלד האָט ער דערשראָקן זיך פאַרן אייגענעם געדאַנק
און זיך פאַרגאַנגען אין אַ טרויעריק זמירותדיק געזאַנג:
— כל מקדש... טאַטע, טאַטע, דו ווייסט מסתמא בעסער,
אז ערגעץ אַנדערש איז די נויט נאָך גרעסער
און ס'דאַרף דיין חסד
אַ ייד אַן אַנדערער נאָך מער ווי איך.
ער האָט דערביי געשמיכלט צו דעם סידור
פאַר די קורצזיכטיקע אויגן זיינע — אָפּן
און אָט אזוי אַ שמיכלענדיקער און אַ מידער
איינגעשלאָפּן.

און ס'האַבן זיך די גראָשנדיקע ליכט
גאָר קיין מאָל אויף זיין בענטשן נישט דערוואַרט
און צאַנקענדיק מיט שאַטנס אויף די ווענט,
מיט רויך און חלב-טשאַד דערברענט
און זיך פאַרלאָשן.
און אָפּגעטריפט פון זיי האָט שוין צום לעצט
דער אביונדיקער טרוים וועגן לייכטער מעשענע
וואָס דער טאַטע האָט אַ מאָל
אין אַן ענגער צייט פאַרזעצט
צוליב אַ פעלנדיקן גראָשן.

ליימענע לייכטער

זוי האָט ער אין פּרויטיקדיקע נעכט
דעם עונג־שבת זיינעם אויסגעכראָפּעט
און ס'האָט די מאַמע — תמיד שטרענג, גערעכט —
מיט הוסט אַסמאַטישן פאַרקייכט זיך און געסאַפּעט.
זי האָט אין ווינקל פון דער שטוב — אַ דאַרער בוים —
געוויגט זיך איבער אים אין שווערן אומעט
און אירע ווערטער שטיל דערהערטע קוים
מיט פליגן צאַפּלענדיקע האָבן אָפּגעזשומעט:
— ער שלאָפּט... אַ שלאָפּעניש אויף אים דעם פיינעם מענטש,
דעם אומגליק וואָס האָט מיך, אַן עלנטע, געטראָפּן.
אַז נישט געגעסן און אויך נישט געבענטשט —
ער וואָלט אַ וועלט, אַ גאַנצע וועלט פאַרשלאָפּן.

זי האָט געוויגט זיך איבער אים מיט מורמלענדיקע ליפּן,
מיט רייד צעצויגענע אין תחינהדיקן כליפּן:
— אַ לעבן, אַ? אַ וועלט... אַ ליכטיקייט ביי לייטן —
און דאָ? נישט שטראָפּן זאָלסט מיך פאַר די רייד,
נישטאָ אַ וואָרט מיט וועמען אויסצובייטן.
כאַטש גראָב אַ גרוב זיך לעבעדיקערהייט
און גיי אַליין צו קבורה זיך באַגלייטן.

און ס'האָט דער מידער ייד זיך אומרויסק געוועקט,

פארצאפלט פון איר תחינהדיקן קלאַנגן.
אין חושך האָט זיין שטים אַ שולדיקע געפרעגט:
— האָסט מיך גערופן, אַ? געוואָלט מיר עפעס זאָגן?
נאָר ס'האַבן אירע רייד מיט פייער שוין געברייט
אין הוסטנדיקן כריפ אַרויסגעוואָרגן:
— אַ גוטן אויפשטאַנד דיר, מיין צדהדיק געמיט!
זיך אויסגעשלאָפן שוין? כאָטש זאָג אים אַ גוט מאָרגן.
און ס'איז אוועק אַצינד אַ סדרה מיט געוויין,
מיט טענות ביטערע און האַרבע:
— פאַר וואָס האָט ער דעם עול פון שטוב געלייגט
אויף איר אַליין

דער שיינער גאַרבער?

וואָס טראַכט ער וועגן דעם וואָס איציק וואַקסט,
שוין קיין עין־הרע אויסגעוואַקסן פון די הויזן,
און אַז איר האַרץ צעשמאַלצן ווערט ווי וואַקס,
ווייל ס'קאָן דאָס קינד נישט ווייזן זיך אין דרויסן.
און וואָס וועט זיין פון דעם דער שוואַרצער סוף?
שוין צייט אַ מאָל אַ תכלית צו באַקלערן.
אַ וועלט מיט מענטשן לעבט —
און ער, דער גאַרבער, שלאָפט,
און ווער עס ציילט דאָס גאַלד —
ער ציילט אין הימל שטערן.

אויף אירע רייד דער טאַטע האָט קיין ענטפער נישט געהאַט —
ער האָט ווי שטענדיק שמייכלענדיק געשטוממט.
— אַ תכלית, אַ? עס וואָלט אוודאי נישט געשאַט,
ווען ס'וואָלט נאָר אַנבאַלאַנגט געווען אין אים.
געוואָרן איז מיט טרויער אויסגעבעט זיין שטים
און מיט דעם סאַמעט פונעם חושך אָנגעזאַפט,
אַזש ס'דוכט זיך אויס: אויף נאַכטיק־פייכטע ווענט
זיין קול האָט בלינד געצאַפלט און געמאַפט,

געוואָלט פאַר זיך אַליין דערגיין דאָ אַ באַשייד :
— ער שאַנעוועט נישט, דוכט זיך, זיינע הענט
און די מלאכה איז אים אויך נישט פרעמד,
נאָר ווי צום לייב עס קלעפט דאָס נאַסע העמד,
האָט זיך דער דלות צוגעקלעפט צו אים —
און טו און מאַך.

און ווידער שטיי געבליבן און געשטומט
דערשראָקן פאַר זיין אייגן קול און שפּראַך.
ער איז צו ווערטער נישט געוויינט געווען
דער שטילער ייד, מיין טאַטע.
אַ לעבן לאַנג האָט ער זיך צוגעוויינט צו שווייגן
און ווי די גאַס די שטעטלשע ער פלעגט פאַרבייגיין,
איז ער דורך אונדזער וועלט אַדורכגעגאַנגען
אין שטיוול יוכטענע, להבדיל ווי אַ פּויער,
מיט אַ דינעם יידישעלעכן טרויער.

אן אורח אין פראָסט

אָך איין מאָל שיער נישט א נס
געטראָפן האָט מיט אים, מײן טאַטן.
דאָס מזל איז אַרײן צו אונדז אין שטוב
מיט פרייד און וואַרעמקײט און מיט א טיש א זאַטן,
און לאַנג דערנאָך מיר האָבן אינעם שײן
פון יענעם פייער זיך געוואַרעמט,
ווען כביכול, נאָט ברוך הוא אַלײן
אויף אונדזער שטוב האָט זיך דערבאַרעמט.

געווען ס'איז אין דער צײט פון טבתדיקע פרעסט
וואָס האָבן אַלץ אין זייער קלעם פאַרקאָוועט.
געשראַקן האָט די גאַרבערײ — א לעבעדיקער מת:
כלױז ווינט און קרירה האָט זיך דאָרט געכאָוועט.
די ווייסקעסער אין שטאַל — ווי שפּײגלען גלאַט
און אויך דאָס פאַלצשטאַק ערגעץ וווּ פאַרוואָגלט.
דעם טאַטנס לעדער־פאַרטעך ווי א דאַרער בלאַט
האָט זיך געהוידעט אויף א זשאַווערדיקן נאָגל.

די קינדער אין דער שטוב, פאַרגרינט און דאַר,
געהונגערט האָבן דעמאָלט אין לשער.
א קעלט א טרויעריקע האָט בײז
געשימערט פון די ווענט מיט גראָען אײז,

אז ס'זענען אזש די מייז אין מיטן טאָג
אין זייערע לעכער מיט א פישטש פארגאנען.

פאר פרי איז שוין די מאמע אויפגעשטאנען
בייז-צערריצט.

רק געקרעכצט

און רק געאַכצעט.

די קיך האָט דעמאָלט זעלטן זיך געהיצט

און נאָך זעלטענער ס'האָט א געקעכץ

אויף איר געקאַכט זיך.

פון דאָרן לעבל ברויט

מ'האָט אַלעמען המוציאס אָנגעשניטן

און שטענדיק איז אזוי געשען :

עם האָט די מאמע טיילנדיק

זיך אַליין פון חשבון אויסגעמיטן.

נאָר וואָס ווייטער

אַלץ ערגער איז אין אונדזער שטוב געוואָרן.

געווען די קיך איז גאַנצע טעג פארפראָרן

און ערשט פאר נאַכט האָט זי מיט נאַסן האַלץ

זיך טשאַדענדיק צערייכערט.

די קאַרטאָפל זענען זיס און איבלדיק געווען

און אונדזער הונגער נישט געשטילט מער.

זיי האָבן שווער געמאַכט די קינדערישע בייכער

און פונעם טשאַד מען האָט דעם מידן קאַפּ

אויף אַקסלען אייגענע שוין נישט געפילט מער.

מיר זענען איינגעשלאָפן שווער,

נישט זעלטן פונעם שלאָף געוואָיעט

און אין דער קעלט פארטוליעטע

ביים „לעפעלע" געצויגן האָט, גענאָיעט.

דאָך איז נאָך דאָס געווען נישט אַלץ.

געקומען איז א טאָג —

דער סוף פון די פארפרוירענע קארטאָפּל.

— כ'בין הונגערדיק — האָט זיך אַ קינד צעקלאָגט.

דער טאטע האָט געשוויגן שטיל און שפּל

און נאָר די מאַמע מיט גערייצטקייט אין דער שטים

געזאָגט האָט גאַליק קוקנדיק צו אים

דעם ניכנעדיקן טאטן :

— נישטאָ קיין ברויט. איצט קענט איר לעקן זאַלץ,

ס'אַ מאכל פאַר די העלדזער די געשמדטע.

דער טאטע האָט דערנאָך אַ גאַנצן טאָג

שעמעוודיק און שולדיק צוגעשוויגן.

די מאַמע האָט אים גאָרנישט נישט געזאָגט

און אויף די קינדער מער שוין נישט געשריגן,

געלייגט מיט אונדז זיך אינעם בעט

און איז אַ גאַנצן טאָג געבליבן ליגן.

זי האָט די בליקן אין דער סטעליע איינגעקריצט

און דאָס פנים אין דער הייך אַרויפגעריסן.

עס האָט איר אויג מיט חלף אויפגעבליצט

און פון די נאָזלעכער האָט זיך אַרויסגעריסן

אַ ווייסער וואָלקן פריירנדיקע פאַרע.

דאָך ביטן פלעגט זיך צייטנווייז איר מראה

ביים אָנטרעפן דעם טאטנס שטילע בליקן.

זי פלעגט דערביי זיך טאָן אַ שאַרפן קער

און איר קול מיר האָבן דאָן דערהערט

ווי פון אַ טיפן ברונען :

— אַ מזל, אַ ? וואָס זאָגט מען נישט צו דעם ?

אַז ס'איז דאָס אומגליק עמעצן באַשערט,

קאָן אים דער טויט אפילו נישט געפינען.

אַ צאַפּל האָט געטאָן דער שטילער ייד

פון אירע רייד און אויפגעשוידערט.
די קינדער אינעם בעט מיט א געוויין
האַבן זיך אויף ס'ניי צעהוידעט,
דער טאַטע האָט זיך ראַש אַ הייב געטאַן
און צו דער טיר גענומען גיין.
די מאַמע — ווי פאַרשטאַנען וואָס ער מיינט —
האָט אויסגעשריגן: גיין!
און ס'האָט צעקלונגען זיך מיט שערבלעך גלאָז
דאָס וואָרט דורך אירע ציין:
— אסור זאָל מיר זיין!
איך בעט דערפאַר אויף זיך דעם טויט,
איך זאָל נישט זען, ווי דו וועסט בעטן
פאַר זייעטוועגן ברויט.

און וואָס ווייטער ס'איז געשען, האָט קיינער נישט געדענקט.
די קינדער אינעם בעט צונויפגעדרענגט
זיי האָבן לייב אָן לייב זיך אָנגעוואַרעמט
און איינגעשלאָפן שווער און מיר.

ערשט אויפגעוועקט האָט אונדז אַ גרויסער ליאַרעם:
געשטאַנען איז אין שטוב אַ פרעמדער יוד
מיט אַ טאַרבע אָנגעהאַנגען אויף דער ברוסט —
אין גאַנצן ווי אַ בעטלער פון יאַריד,
מיט אַ הילצערנעם, אַ לאָמען פּוּס.

אין זיין פאַרלויבנקייט דער טאַטע האָט נישט געווסט,
וואָס צו טאָן מיט אָט דעם שפעטן גאַסט.
ער האָט די קנויט פון לעמפל רוק געדרייט
און אין דער שטוב געשפרונגען זענען שאָטנס.
ביז ס'האַבן זיך דערהערט דעם פרעמדנס רייד:
— איך האָב אַ טאַג אַ גאַנצן היינט געפאַסט,

געמיינט ביי איך צו טרעפן א געבראָטנס.
לסוף איך זע — ס'איז טאָקע בנאמנות
ביי איך אליין א שטיקל תענות.

נאָך מער פאַרלוירן האָט דער טאַטע אויסגעשטאַמלט,
קוקנדיק אַהין צום בעט, וווּ ס'איז די מאַמע
שווייגנדיק געלעגן:

— יאָ, אמת טאַקע... א פאַרדראָס...
נישטאָ איז גראָד אין שטוב קיין ביסן...
איר פאַרשטייט, ר' ייד, דער פראָסט...
נאָר דאָ האָט זיך די מאַמע ווי א ווינט
אין זיינע רייד אַרײַנגערײסן.
עס האָט זי פונעם אָרט געטאָן א הייב
און ס'האָט די ביטערקייט פון איר אַרויסגעשריגן:
— ר' ייד... נישט גלייבט!

נישט גראָד היינט... עס איז א ליגן...
עס איז נישטאָ ביי אונדז קיין ברויט
שוין טעג... שוין אפשר וואָכן.
א קבצן איז דער הינעדיקער בעל־הבית ווי איר,
נאָר אפשר מערער נאָך ווי איר צעקראָכן.

נאָך איר געשריי מיר האָבן שוין געמיינט,
דער אורח וועט א ברוגזער זיך צו דער טיר פאַרנעמען,
נאָר ער, ווען זי האָט זיך צוריק געלייגט,
האָט זיך גאָר אָנגעשפאַרט אין טיש
און מיט א מאָדנע וואַרעם קול געזאָגט:
— נו אויב אזוי, וואָס דאַרף מען זיך דאָ שעמען?
איר זענט ביי גאָט נישט איינציק, ווי איר ווייסט,
די נויט איז גרויס... און אב הרחמן הייסט:
אויב מ'האָט אליין נישט — ביי א צווייטן נעמען.

זיין טאָרבע אויפן טיש האָט ער געלייגט

און דערביי צום טאטן זיך געווענדט :
— בעל־הבית, די מיצווה פון הכנסת־אורחים
ליגט אַצינד אין אייערע הענט.
אויב דאָ איז האַלץ ביי אייך — אַ פיער מאַכט.
איך וועל שוין בלייבן דאָ
און הינטער אייער דאָך
כ'וועל האַלטן נאַכט.
פון אַט דער טאַרבע וועלכע ליגט פאַר אייך
עס וועט אַ מאַלצייט זיין —
פאַר אַלע גלייך.

און אַט —

אַט איז דער טאַטע אונדזערער פון שטוב אַרום
און צוריקגעקומען מיטן פאַלצשטאַק אין די הענט.
דער אורח האָט דערווייל ביים פיער זיך געפאַרעט
און איידער וואָס און איידער ווען,
עס האָט אַ פיער היימלעך שוין געברענט.
אין שטוב ביי אונדז איז פלוצעם ליכטיקער
און וואַרעמער געוואָרן.

ווי איז אַוועק דאָס אייז פון אַלע ווענט
וואָס האָט די שטוב אין קלעם פאַרפראַרן ?
מיר האָבן אונדזער בליק צו אים געווענדט
און ער האָט צוריק געשמייכלט מעשה פעטער :
— נו, קינדער, קומט,
איר וועט די רעשט דערשלאָפן שוין
אַ ביסל שפעטער.

און גאַרנישט ווי זיין שטייגער איז געווען,
דער טאַטע האָט אין שטוב אַרומגעשמאַיעט,
גערעדט מיט קורצע חידושידיקע רייד :

— באמת ווונדער... ס'האָט דאָס ווייקפּאַס אויפגעטאַיעט,
אין שטאַל איז איצט ווי ניסן־צייט שוין וואַרעם.
כהרר־עין איז דער פּראָסט געפלאַצט... און אינעם דאָמב
די פעל שוין אויסגעגאַרבת זיך פאַרען.

אַראָפּ מיר זענען פונעם בעט,
געוואָלט דעם פרעמדן ייד באַטראַכטן.
נאָר ער האָט אונדז די קעפּ געגלעט
און זיין האַנט ווי סאַמעט האָט געלאַשטשעט.
און גוט איז אונדז דערביי געווען אזוי,
אַז ס'האָבן אַזש די אויגן זיס פאַרמאַכט זיך
פון אַ ווייטן נישט־געקענטן תענוג.
געזאָגט האָט ער צו אונדז:

— איצט, קינדער, גייט און וואַשט זיך,
נו כאַטש די נעגל גיסט מיט וואַסער אָפּ.
אַט זעט איר דאָ — אין סאַמע גרעסטן טאָפּ
סע קאַכט אַ מאַכל זיך וואָס איז ווי עפל ווייניק
און ווי אַ בוימל איז עס פעט.
און אויך די רייד זיי האָבן אונדז געגלעט
היימישווייך.

דערביי עס האָט די שטוב פאַרשמעקט
אַ זיסער קיצלדיקער ריח.
דער טשייניק אויף דער קיך האָט זיך צערווישט
און ס'האָבן טעפּ מיט היימלעכקייט געזאָטן.
ס'האָט אַלץ זיך אין געזאַנג אַצינד פאַרטוישט —
אין שטוב איז נישט געווען קיין ברעקל שאָטן.

די מאַמע איז צום סוף פון בעט אַראָפּ,
צום טיש געגרייט.
דאָס שבתדיקע טישטעך אויפן נאַנצן טיש —
ווי קיין מאָל אין דער וואַכנס נישט —

היינט אויסגעשפרייט.
דערביי שוין צוגעקערט דעם דיל
און אים מיט געלן זאמד באשאַטן.
אליין האָט זי באוועגט זיך שטיל,
נישט זיכער אויף דער ערד געטראָטן.

נאָר ווען צום לעצט
מיר האָבן זיך ביים טיש שוין אויסגעזעצט,
א גרינע בלייכקייט האָבן מיר דערזען
אויף אונדזער מאמעס פנים.
ווי אויף דער טרוקעניש א פיש
באוועגט זיך האָבן אירע ליפן.
און פלוצעם ס'איז פון איר ארום
א מין געוואָי, א העשעניש, א כליפן:
— זייט מוחל, אורח... זייט מוחל מיר, ר' ייד,
די פריערדיקע רייד... דאָס האַרץ איז פול מיט שטיינער.
איך האָב נישט אייך... נישט אייך האָב איך געמיינט,
געשריגן פריער כ'האָב אויף זיך אליין נאָר.

פאמעלעך האָט דער פרעמדער ייד
דעם לעפל אויפן טיש אוועקגעלייגט,
געשוויגן שטיל, געוואַרט,
אין זיך אליין פאַרקלערט.
מיר זענען אלע ווי פאַרשטאַרט
געבליבן זיצן מיט די קעפּ צו דר'ערד.
אזעלכע רייד און אָט אזא געוויין
מיר האָבן נאָך ביז היינט
פון אונדזער מאמען נישט געהערט.

געבליבן זיצן איז דער פרעמדער ייד
האַלב פאַרזערט און האַלב צעשמייכלט.

זיין באַרד אַ ווייסע האָט אַראָפּגעטריפּט
אַ שטיקע מילדקייט אזאַ וויכע.
ער האָט פאַרהויבן זיינע הענט,
ווי זיך צו שיצן
און צוגלייך אויך ווי צו בענטשן.
די פינגער האָבן פּלוצעם אויפגעבלענדט
ווי פּלעמלעך פון מנורות
ביי אַט דעם פּרעמדן מענטשן.

דערנאָך האָט ער שטייל און זאַכט געזאָגט:
— גענוג שוין, אישה... שוין גענוג געקלאָגט.
איר דאַרפט נישט וויינען,
עס איז נישט אייער חטא,
דאָס האָט די נויט פון אייך אַרויסגערעדט.
דאָך אָבער ווייסט:
איר זענט ביי גאָט נישט איינע.
פאַראַן אויף אונדזער וועלט אַ סך
וואָס האָבן נישט קיין ברויט
און ס'פּעלט זיי אויך אַ דאָך.
און דאָ אַזעלכע וואָס זיי האָבן ביידע
און דאָך איז זייער לעבן אַן עקידה —
עס פּעלט זיי אויס דאָס ביסעלע מנוחה.
און אָן דעם — דאָס גאַנצע לעבן, ווי איר ווייסט,
איז נאָר אַ העמד אַ קויטיקס אויפן לייב —
עס וואַרעמט נישט און ס'בייסט.

אַצינד קומט עסט מיט אונדז.
עס נעמט מיך שוין דער שלאָף.
נישט דאנהט זיך...
איך וועל אייער בייזקייט נישט געדענקען
און דער וואָס איבער אונדז וועט אייך די שטראַך

אין זכות פון אייערע קינדער שענקען.
נאָר אויף להבא — פאָלגט אַן עלטערן פון זיך :
דער אייבערשטער האָט ליב דעם אָרעמאָן
און דעם בכבודן — אוודאי.
נאָר ווי אַ הונט עם פאסט אַ פערדסגעשפאָן
און ווי אַ שטריימל פאסט דעם עלטסטן באָק פון סטאָדע —
עם פאסט דער אָרעמקייט דאָס גדלות פון גביר.
די גאווה וואָרפט אַוועק, ווי ס'וואָרפט דער בוים
פון זיך אַראָפּ דעם דארן בלאַט.
ביי אונדזער האַר — דער זעלביקער בעל־יחסן איז
ווי דער גביר — דער פושט יד.

און דעמאָלט איז ביי אונדז אין שטוב אַזוינס געשען
וואָס קיין מאָל נאָך ביז דאָן איז נישט געווען.

די מאַמע האָט זיך אויפגעשטעלט, פון טיש זיך אָפגערוקט
און לאַנג אויף אָט דעם פרעמדן ייד געקוקט,
דערנאָך אין ווינקל שטוב אַוועק
און דאָס פנים מיט די הענט פאַרדעקט.
און ווי צום ליכטבענטשן ס'האָט מיין מאַמע —
אַן אַנדערע ווי תמיד — אויסגעשטאַמלט :
— איר רעדט אַזעלכע אויסטערלישע רייד
וואָס איך האָב קיין מאָל נישט געהערט.
כ'בין גאָרנישט ראוי צו דער גרויסער פרייד
וואָס זיין ליבער נאָמען איבער אונדז
האָט מיר אַן אורח — אייך באַשערט.

דערויף דער ייד געטאָן האָט קוים אַ שמייכל :
— נו מילא, כ'ווייס... אַ ייד אַן אָרעמער מעג אויך
פאַרגינען זיך צו רעדן מיט אַ שכל.
און וועגן ראוי זיין — די זכיה איז מסתם נישט גרויס,

ווי באלד איך נעכטיק יעדע נאכט
אין אן אנדער הויז.

דער טאטע אָבער האָט דעם סוף שוין נישט דערהערט.
די גאַנצע צייט האָט ער אין עפעס וואָס אַריינגעקלערט
און מיט אַ מאָל זיך אויפגעשטעלט.
מען האָט געזען: זיין פנים איז צעהעלט,
ווי ערשט אַצינד וואָלט ער אַ גרויסע זאָך באַנומען.
נעשווינד האָט ער פון וואַנט אַראָפּגענומען
די שוואַרץ־געוואַנטענע קאַפּאַטע
וואָס האָט אַ גאַנצע וואָך אויף שבת־טאָג געוואַרט נאָר,
אייליק אָנגעטאָן אויף זיך,
אויף אלע קנעפּ פאַרקנעפּלט גיך
און דערצו
זיך נאָך אַרומגעגאַרטלט.

און מאָדנע, מאָדנע האָט אונדז קינדער אויסגעזען
די קאַפּאַטע אויף דעם טאַטנס וואָכעדיקע אַקסל.
ער איז אין איר
כהרף־עין אויסגעוואַקסן
העכער, ברייטער, יום־טובֿדיק און שיין,
כאָטש גיב אים אין דער האַנט דעם קידוש־בעכער וויין.

און ווען ער האָט געוואַשן זיך די הענט
און זיך ביים טיש געזעצט
דאָס ברויט פון פרעמדן אורח עסן,
די קאַפּאַטע האָט פון אים אַראָפּגעבלענדט
מיט יענער נייקייט וואָס שוין לאַנג פאַרגעסן.
זי האָט מיט חשיבות פון אַן אַטלאַס אויפגעגליט,
מיט הדרת פון נגידישע געוואַנטן,
און קיין שום שבת מער דערנאָך
האָט זי נישט אויסגעזען אַזוי

ווי יענעם אויפדערנאכט
ביים מאָלצייט מיט דעם בעטלער אומבאקאנטן.

*

פאר טאָנס האָט עמעצער אין אונדזער לאָדן אָנגעקלאַפט,
אין דרויסן. האָבן גלעקלעך פון א שליטן זיך צעקלונגען.
באלד זענען גוים, רימערס צוויי, אריין
און ביי דעם טאטן פעל גענומען דינגען.
געפירט האָט זיי דער טאטע אינעם שטאל,
געוויזן זיי א סחורה ווי א גאלד,
די רימער האָבן געלט א שלל
דעם טאטן אין מזומן אויסגעצאלט,
מען האָט זיך אין די הענט געקלאַפט
און גאָר גיך אין מקח דורכגעקומען.

ערשט שפעטער האָט דער טאטע זיך געכאַפט:

— וווּ איז דער אורח דען אַהינגעקומען?

דער טאָג האָט זיך אַ פריילעכער ביי אונדז געשטעלט,
גאָר ער, דער אורח, האָט אין שטוב געפעלט.

און ס'איז אַ שטוינונג אונדז געווען באַשערט

גאָר איין מאָל אין דעם זעלביקן פרימאָרגן.

די מאמע האָט שוין איינהייצן די קיך געקלערט,

געוואָלט ביי שכנים האַלץ אַ ביסל באַרגן —

גאָר פלוצעם זי דערזעט:

דעם טאטנס פאַלצשטאַק אויף דער ערד

ווי פריער גאַנץ איז זיך געלעגן,

נישט אָנגערירט אפילו פון דער האַק.

פון וואָס עס האָט ביי אונדז אין קיך דער פלאַס

לאַנגע שעהן געכטן מיט אַ היימלעכקייט געפלאַטערט,

געבליבן איז פאַר אונדז אַ סוד,

אַ רעמעניש וואָס האָט אונדז לאַנג געמאַטערט.

ליידיקע פעסער

יי אונדז אין שטוב אין יענע ווייטערדיקע וואָכן
האָט מען דערפילט דעם טעם פון מזל-ברכה.

דער פּרילינג האָט געשטעלט זיך דעמאָלט פרי
און ס'איז די ערד אַן אויפגעקוואַלענע געלעגן.
זי האָט אַ טאַרפיקע מיט בלאָטעס ביז דער קני
געוויקט זיך אונטער הימלען פול מיט רעגן.
געקומען איז די שפע אין דער שטוב
און מיטגעברענגט מיט זיך האָט זי די זעט.
די פעל האָט מען געדונגען שוין אין גרוב
און פונעם דאָמב מען האָט זיי שוין צעכאַפט,
געקומען זענען רימערס פון די ווייטסטע שטעט
און גאָר גיך צום מקח צוגעקלאָפט.

געווען איז לעדער חריף יענע צייט
צוליב דעם פריען פּרילינגדיקן אַקער.
דער פויער קיין געשפאַן האָט נישט פאַרגרייט,
ווען ס'האָט די אַרבעט אינעם פעלד געטאָן אַ פלאַקער.
געריסן האָט מען ביי די סוחרים פון די הענט
די כאַמעטעס, די לייצעס און די טרעפעס.
עס האָט דאָס גאַרבערפאַך זיך שפּעדיק צעבלייט —
דערפון מיין טאַטן איז אויך צוגעפאַלן עפעס.
ער האָט געהאַרעוועט מיין טאַטע ווי פאַר דריי,

אין זיבן שווייסן איז דער טאָג אים אָפּגעגאַנגען.
די מאמע האָט געהאַלפּן אים דערביי,
זיך העלדיש מיט די אָקסנפעל געראַנגלט.
אַ פּויער פונעם דאָרף, אין מאַנצביל-שטיוול צוויי,
האָט זי געשפּרייזט מיט שאַנדעס צו דעם ברוינען.
מען האָט געדאַרפט די מאמע דעמאָלט זען
ביים בייצן ס'לעדער אין די בייכיק-גרויסע טונען,
ביים רייניקן דעם שערך פון אָקסנפעל
מיט קרומער טעמפּער קאַסע.
אַ גאַנצער כל-זלך אין טאַטנס גאַרבּעריי,
האָט זי געשלעפט אויף זיך אַ חלק עול-פּרנסה.

און כאָטש זיי פּלעגן דאָן אין יעדן אָוונט מיד
אוועקפּאַלן ווי שטרוי אויף זייערע בעטן,
געוועקט האָט זי נאָך אלץ דעם מידן ייד,
געוואָלט מיט אים אַ תּכליתדיקן רעד טאָן:
— כאָטש דאַנקען גאָט, דאָס שטיקל טרוקן ברויט
מען דאַרף אויף באָרג ביים קרעמער שוין נישט בעטן.
נאָר ס'קומט דערפון אַרויס? ... דער ליבער יום-טוב גייט
און אויב נישט טראַכטן שוין אפּילו וועגן זיך,
ווי מאַכט מען נישט דער מויד אַ שטיקל קלייד
און איציקן... געוואַלד,
דעם יינגל כאָטש אויף פּסח אַ פּאַר שידך!

דערפאַר קאָן זיין איז איין מאָל אין אַ שבּייסצענאַכט
ר' זאַנוועלע צו אונדז אין שטוב אַריינגעקומען,
פּאַדראַכנע אויסגעפרעגט וואָס יעדער איינער מאַכט
און ערשט דערנאָך אַ פּעקעלע פון טאַש אַרויסגענומען,
געטיילט אונדז צוקערלעך באַזאַכט,
זיך איינגעקוקט דערביי אין יעדנס פּנים.

ס'האט אויסגעזען: ער האָט פאַר אונדז געבראַכט
דאָס טעלערל פון הימל אַ מתנה.

געווען ר' זאָנוול איז פון טאַטנס צד
אַ ווייטער אָפגעפרעמדטער קרוב.
אַ מויל אויף שרייפלעך האָט דער ייד געהאַט,
כאָטש אויפן קוק — מסוכן דאָר און חרוב:
אַ פנים ווי אַ געלער וואַקס,
די אויגן טיף אין קאַפ אַריין באַהאַלטן.
אַזא מין שיטער בערדל אויף דער גאַמבע וואַקסט,
ווי ס'וואַלט דער האָר זיך שווער געווען אויף איר צו האַלטן.

דער ייד, זאָגט מען, געהאַט האָט געלט אַ סך,
נאָר צוליב זיין קאַרגשאַפט און עקשנות
גערופן האָט די שטאַט אים „קורח“.
שוין אָפגערערט, אַז הינטער זאָנוולס דאָך
גענעכטיקט האָט נאָך קיין מאָל נישט קיין אורח.
געגעסן האָט מען שבת ביי זיין טיש
פון ערדענע, פון לייס־געברענטע שיסל,
געקויפט האָט ער אַליין אין מאַרק די פיש
און אַלע מאָל פון פרייז אַראָפגעריסן.

אין שטוב ביי אונדז האָט מען שוין לאַנג געוואוסט:
ר' זאָנוול וויל אַ שותפות מיטן טאַטן.
איצט האָט ער זיך פאַמעלעך אויסגעהוסט
און אָנגעהויבן ריידן מיט אַ קול אַ גלאַטן.
ער האָט געמשלט זיס דאָס גרויסע גליק
וואָס ער פאַר אונדזער שטוב איז אויסן:
— איך ניב נאָר — זאָגט ער — כלאחר־יד אַ קוק
און כ'זע, דו שטייסט נאָך אַלץ אין דרויסן.
די גאַרבער פון דער לאַנגער גאַס
זיי באַדן זיך אין ווילטאַג, אין עשירות,

און דו — דו ווייסט נישט מער ווי ס'פאסט.
 און ווער די לאַקשן שלינגט —
 ביי דיר נאָר זינגט מען זמירות.
 צו דייע הענט ווען שכל כאַטש אַ קאפּ,
 וואַלסטו דאָך אייננעמען אַ וועלט,
 עס וואַלט אוועק דיר ווי אַ מיזמור.

קוועלנדיק אליין פון זיינע רייד
 האָט ער דאָס בערדל אין דער פויסט געטאָן אַ כאַפּ
 און אָנגעהויבן פון דאָס ניי דעם פיזמון:
 — און חוץ לזה — דאָס מסחר דאַרף דאָך געלט.
 אַ יום־טוב גייט, מען טאָר אים נישט פאַרשעמען,
 און חלילה פון דער גאַרבֿעריי אַצינד צונעמען
 און מאַכן יום־טוב ווי ס'געהער צו זיין,
 וועסטו נאָך פסח בלייבן שטיין
 נקי — ווי אַ פויער פאַרן נייעם.

לאַנג, נאָך לאַנג ר' זאַנוול האָט געבריייעט
 און ס'האַבן זיינע רייד די שטובלייט ווי פאַרכישופט.
 דאָך האָבן טאַטע־מאַמע שפעט ביי נאַכט
 אויף די געלעגערס זיך נאָך אַלץ געישובט.
 מ'האָט אָפגעלייגט פון טאָג צו טאָג,
 ביז ערב פסח איז געשטאַנען אויף דער שוועל.
 דער טאַטע האָט געציילט וואָס ער פאַרמאָגט,
 דעם יום־טוב אויסגעחשבונט אויף די פעל,
 גערעכנט שווער, מיט קריידלעך אויפן טיש
 דאָס אַביונדיקע האָב און גוטס פאַרשריבן —
 ביז ס'האָט זיך אים דער קאָפּ פאַרמישט
 און זאַנוול אונדזער שותף איז פאַרבליבן.

געגעבן האָט ער אונדז דערווייל אַ ביסל געלט

דעם פסח אין דער שטוב אריינצופירן.
דער טאטע וואָלט אונדז נייע שידך באַשטעלט,
נאָר ביי די שוסטער האָט מען „אַפגעקלאַפט די טירן“.
זיי האָבן אַרבעט איצט געהאַט אזוי פיל,
אז וועגן אונדז איז נישט געווען קיין רייד.
מען האָט אונדז צוגעזאָגט דעריבער קויפן
מיטוואַך אויפן טאָרג — שוין גרייטערהייט.

נאָר אויך מיטוואַך אויפן טאָרג מ'האָט נישט געקויפט,
ווייל צו פיל שוין דעם פרייז אַרויפגעשרויפט
די קרעמער האָבן אין דעם ערב־פסחדיקן פייער.
מיר האָבן וואַרטן שוין געמוזט ביז הול־המועד
די יום־טוב־שיד פאַרשפּעטיקט צו באַנייען.

נאָר שווערער ווי אין יעדן יאָר
איז אונדז געווען ביים סדר־טיש
צו זיצן אין די וואַכעדיקע שמאַטעס.
ס'האָט זיך אזוי געוואָלט צום דאווענען אין שול
איצט גיין ווי קינדער אַנדערע מיט זייערע טאַטעס,
און ווען דערצו אין ערשטן יום־טוב־טאָג
אוועק די שטאָט איז אויף שפּאַצירגאַנג
פאַרביי די פענצטער אונדזערע צום וועג
וואָס פירט צום שלאָס און צו די טאַטערישע חורבות —
מיר האָבן דעמאָלט ערשט דערפילט:
מיר זענען באַרוועס.
און ווי אַ הונט מען וואַרפט אין כעס אַ שטיין,
געוואָרפן האָבן מיר דער דרויסנדיקער גאַס
אַ בריענדיק געוויין,
אַ קלאָג וואָס וואָלט פאַר תשעה־באב געפאַסט.
דערנאָך — דער יום־טוב איז אוועק

און ס'האָבן היצן שאַרפע גאַר געשטעלט זיך.
עס האָבן אויפגעבלאַנקט איצט טעג ווי בלויז העק
און ס'האָט דאָס לערער־מיסחר אָפגעשטעלט זיך.

אַ גאַנץ פאַרררייעניש האָט זיך דערנאָך געמאַכט
מיט דעם ר' זאַנוועלען, דעם טאַטנס שותף.
געשלעפט האָט ער צום רב דעם טאַטן אַלע נאַכט
און דאָרט געקריגט זיך, געטענהט און געשריגן.
די מאַמע האָט געכליפעט: אַ גזלן אויפן שליאָך
וואָלט נישט קיין האַרץ געהאַט אַזאַ פאַרדאַרבנס.
בלויז דער טאַטע האָט ווי תמיד שטיל געשוויגן
און פון די אויגן האָט אַרויסגעקוקט דער קרבן.

פון דעמלט אָן דאָס מזל האָט זיך צוריקגעדרייט
און איז פון אונדזער שטוב אַנטלאָפן
און פונקט ווי פריער ווינטערציט
פאַר אַלע אומגליקן איז אונדזער טיר געוועזן אָפן.

און אַלץ גענאַנגען איז שוין באַרג־אַראָפּ,
עס איז קיין אָפהאַלט מער שוין נישט געוועזן.
עס האָט געגרויט דער מאַמעס קאַפּ
און אָפגעווישט אַ יעדן סימן פון איר גזע.
אין איר שטאַם די שטאַט האָט גיך פאַרגעסן,
ווייל שוין צו לאַנג מיר זענען אין קבצנות זיך פאַרזעסן.

ווער האָט זיך אומגעקוקט אַצינד אויף אַט דעם ייד
וואָס האָט זיך שטיל ביי אַלע ווענט געשאַרט?
ער האָט דאָס מזל זיינס נישט אָפגעהיט
און אויף קיין אַנדערס מער זיך נישט דערוואַרט.
דורך אונדזער וועלט האָט ער אַצינד געשלייכט
און האָט דאָס לעבן זיינס אַדורכגעטראָגן

ווי א געוויין פארשטיקטן אין דער קעל.
ער האָט צו א מעמד זיך געפרוווט א מאָל דערשלאָגן
מיט האַרטע הענט ביי עיפּושידיקער פעל —
נאָר נישט די אַרעמקייט, זי האָט ער נישט פאַרטריבן.
ס'איז אים דער לעדער־ריח בלוז געבליבן
און אָט דער פעלגערוך געוואָרן איז דער פּלויט
וואָס האָט זיין וועלט אַרומגעצוימט
מיט עלנט און מיט אומעט.
די גאַס, די סוחריש־זאַטע
פון לומדים בעל־הבתים,
זי האָט פון אים געווייכט
און אויב ער האָט א מאָל געגרייכט
צו אַ וואַכיקן והוא־רחום
פאַרן קליינלדיקן עמוד,
עס האָבן קרעמער מורמלענדיק
די נעז געשנייצט זיך
מיט העוויזות פון דעם לעדער־ריח דעם האַרבן
און ס'האָט דער שטענדיק פאַרכטיקער גר־תמיד
מיט אַ רויטער פּלעמלדיקער צונג גערייצט זיך
מיט דעם טאַמעוואַטן גאַרבער.

ער האָט צום סוף אַראָפּגעלאָזט די הענט,
די מידע גאַרבערהענט מיט געלע גרויסע פּלעקן
אויף די נעגל,
און איז אין נויט געבליבן שוין דאָרט שטעקן
ווי אַ זעגל
אָן אַ ווינט אין גרויסן טויטן ים:
אַ ייד פאַרקלערט אין זיך אַליין — אַ תּם.

ער האָט אַראָפּגעלאָזט די הענט,
די מידע גאַרבערהענט, ווי רויע שטיקער פּלייש

צעשפאלטענע פון קאלך און צעהאקטע
פון שוועבל און פון גיפטיקע עקסטראקטן,
די שווערע שאַרסקע הענט
וואָס האָבן קיין מאָל, קיין מאָל נישט געקענט
די זעטיקייט דערברענגען צו דער שטוב,
די אַרעמקייט פאַרטרייבן פון זיין שוועל.
און אינעם פאַס אין אויסגעקאלכטן גרוב
עס זענען ווייניקער געוואָרן אַלץ די פעל
און הונגעריקער, הונגעריקער אַלץ
די קינדערס גרויסע אויגן.

און ס'האָט געפוסטעוועט דאָס גאַרבערישע פאַס,
דער אייזנפאַלץ מיט זשאַווער זיך פאַרצויגן
און אויף דער שטעטלדיקער גאַס,
זיך שלייכנדיק ביי אַלטע קרומע ווענט,
זיין פלייצע האָט נאָך מער זיך איינגעבויגן.
ער האָט דאָס שטעטל נישט דערקענט:
אַט דאָ האָט ער אַ לעבן אָפגעלעבט?
אַט דאָ האָט ער זיין ערשטן טראָט געשטעלט?
טאַטע פאַטער — האָט דער ייד געטראַכט —
ס'אַר אַ תכלית האָט מען עס געמאַכט
פון דיין גרויסער לעבעדיקער וועלט.

מאך און שטויב

ט איז דער ווארשע-לאָדזשער שליאך —
אן אלט-פאָרגעסענער —
מיט שטויב און זאמד פארשאָטן.

די וועלדער מאַכיקע ווי פייכטע שטיקער נאכט
געפאָנגען האָבן אים אין קלעם פון זייער שאָטן,
פארלאָקערט אים אין פלאָנטער פון געצווייג
און בלאַנדזשען אים געלאָזט אויף וויפל מיילן,
און ווען ער איז אַרויס פון זיי ווי פון אַ שטייג,
ער האָט דערזען, אז וויי! נישטאָ שוין וווּ צו איילן.

איצט ציט ער זיך פאַרביי,
דער אלטער ווארשע-לאָדזשער שליאך,
אַרום דעם שטעטל אונדזערן
און שטעטלעך אנדערע אַ סך
מיט פאַרכטיק אויפגעווינגטע שרעקן
פון בית-עלמינס שטומע

און מיט אַ גרויען נאָגנדיקן אומעט
פון צווינטערלעך מיט רויע סאַסנע-צלמים
און מיט בעריאַזע-קרייצן אויף די שיידוועגן צעשמעלט
ער קלעטערט מיר אַרויף אַ באַרג — אָט קוים ער גייט,
אָט קוים אַ טראָט ער שטעלט.
ער בלאַנדזשעט לאַנג, פאַרתמט, אַרום אין פוסטן פעלד

און קריכט אוועק צו סאזשלקעם פון טאָרף,
און ווען די בריק די הילצערנע פארשווינדט,
ער פאלט אריין אין א פארשלאָפן דאָרף
צווישן הענערקריי און בילנדיקע הינט.

און ווייטער גייט דער אלטער שליאַך און גלאַצט
זקניש-בלינד, פון אלעמען פארלאָזט.
ער שטעלט זיך אָפּ ביי קרעטשמעם הפקרע,
וון אויף די דעכער וואַקסט שוין לאַנג דער מאַך
און אויף די שוועלן גרינט שוין לאַנג דאָס גראָז.
ער שטייט אַ ווייל אַזוי, ווי זיך געוואָלט דערמאָנען
און ווי ביי עמעצן אַ זייטיקן ער וואָלט געוואָלט דערגיין:
— וווּ זאָל ער ווייטער שפּאַנען?
ווּ זאָל ער ווייטער גיין?

און אַט אַזוי אין פּוילקייט מיד פּאַרדרימלט
ער בלייבט שוין ליגן דאָ און אונטער כּמאַרעדיקן הימל
עס הייבט אים אָן אַ ווייטע בענקעניש צו נאָגן.
אים דוכט זיך אויס: מיט זשאַווערדיקן רעדערסקריפּ
פון בוירן אָנגעלאָדענע, וואָס אײלן זיך און יאָגן,
מיט צאָק פון קאַפּיטעס און טלאָען,
מיט פּוסגייער-געווימל

צוריקגעקומען היינט דאָ דער אַמאָל איז
מיט פּערדגעהירוזש און בייטשנקנאַל,
מיט יענעם בראָנפן-ריח
און גענדז געבראַטענע גערוכן

פון קרעטשמעם רעשיקע, מיט שיכורלעכע קללות
פון אייביק וואָרטשענדדיקע בעלי-עגלות
און אייביק נוכטערע מהיכא-תיתא-רייד
פון קרעמער יודישע מיט פיבערדיקע הענט.
ער הערט, דער שליאַך, אין דרימל ווי געפּלעפט,

עס בלאַנדזשען עכאַס אום פון ווערטער נישט דעררעדט :
— נו מאַ... הכלל... אים ירצה השם, מען וועט...
אויב גאָט וועט העלפֿן נאָר
און ס'וועט קיין מכשל זיך נישט מאַכן אין געשעפט.

ער פלאַטערט אויף מיט ווינט און גרויע שטויבן
ביים פייה און רעדערגאַנג פון ווייטע, ווייטע באַנען
וואָס שליינגען מילך איין מיט גיריקייט צעגליט.

און ער דערפילט, דער שליאַך,

ער איז שוין אַלט אַזוי,

אַלט אַזוי און מיד

און וועט אין ערגעץ נישט דערגרייכן מער אוודאי.

און ווען ער זאָל דערגיין שוין ערגעץ וווּ אַ מאָל,

די וויאַרסטן זיינע שטויביקע

דאָרט צו דער ווייט דערטראָגן,

עס וועט דעם וועג פאַרלויפן אים

די שכנותדיקע יונגע אויטאָסטראַדע

און וועט מיט חוזק אים אַריבעריאַגן.

ער קריכט דעריבער טיפער אינעם טאָל

און ביי אַ פאַרקאָן פון אַ הייזל צוגעדריקט

ער לייגט —

אַן אַלטער, אַ פאַרגעסענער מיוחס.

און ער געדענקט :

עס האָט אַ מאָל אַ שטאָט אים

מיט אַ וויכטיקער שליחות

צו אַ צווייטער שטאָט געשיקט.

און דאָרטן, וווּ דער שליאַך זיין גאַנג אַמאָליקן

האָט יאושדיק פאַרלוירן,

פון דאָרטן, וווּ ער בלאַנדזשעט אום

און ווייסט נישט ווייטער וווּ צו גיין —

מײן טאטע קוקט אצינד אויף שטעטלדיקע מויערן
און ס'טריפט זיין טרויער אָפּ אויף יעדן שטומען שטיין :
— געווען אַ מאָל אַ שטעטל דאָ פון שטעטלעך
מיט הייזער ציגלנע

און הייזקעס אויך פון ברעטלעך,
מיט דעכער בלעכענע און דעכעלעך פון שמרוי,
אַ שטעטל גלייך מיט אלע שטעטלעך,
מיט אַ רב אָן אייגענעם — „אב בית דין ד'פה“,
אַן עיר ואם — אַ טומלדיקער כרך
אויף דעם אַלטן וואַרשע־לאָדזשער שליאַך.

אַ יידיש שטעטל אויף דעם אַלטן וועג
מיט דערפֿעך פּויערישע אַרומגעגאָרטלט,
מיט וועלדער טונקעלע וואָס וואַרטן
אויף בלאַנקענדיקער זעג.
אַ שטעטל איז געווען —
מיט תּבוא־ה־פּעלדער בײַ די הימל־אַנדן ווייט,
מיט שוואַרצער אַקערערד אין האַרנסטווינטן פאַרווייט,
מיט עפֿלסעדער שפּעדיק און גרין,
מיט טל,
מיט טוי,
מיט פינקלענדיקער ראָסע,
ווי בריִיאַנטן אין אַ גאַלדענעם באַגין.
מיט ווייץ און טאַרף און ברייטע שטחים קרויט —
וואָס דאַרף אַ יידיש שטעטל דען אַחוץ פּרנסת,
וואָס פעלט אַ יידיש שטעטל אויסער ברויט ?

נאָר ס'איז די שפּע שוין צום שטעטל נישט דערגאַנגען,
זי איז אַוועק אצינד מיט יענעם נייעם טראַקט.
זי איז צו שטעט, צו פּרעמדע שטעט דערגאַנגען
אויף נייעם אַספּאַלטוועג, אין לאַסטאויטאָס געפּאַקט.

עם האָט דער ווייץ
די כוואַליעס גאַלדענע דערווייטערט פונעם שטעטל,
כאָטש לויף אים נאָך מיט אויסגעשטרעקטע הענט,
און ס'האָט דאָס האַלץ פון וועלדער היימישע
אין ווייטע שטעט איצט אויסגעברענט.

און קרעמער יידישע און אויך די בעל־מלאכות
דרייען אום זיך פויל און שאַטנדיק פארשלאָפן:
אַז די פרנסה איז ווי אויף „צעלאַכעס“
פון אונטער זייערע הענט אַנטלאָפן,
אַז קיינער היט אין זומערנעכט שוין נישט קיין סעדער
און פונעם ליידיקגיין עם טוען ווי די פלייצעס.
ס'האָט אָפגערוישט דער וועג... קיין פּעדרסגעשפּאַן
עס דאַרפן אויטאָס נישט, קיין כאַמעטעס, קיין לייצעס,
און ס'דאַרף קיין בייטשן נישט פון לעדער
די פיפּנדיקע באַן...

אַ וועלט געווען — האָט גאָט געזאָגט: עד כאַן...

גאות

אַר אומגעריכט עס האָט אַ נייע צרה
אויף אונדזער בידנער שטוב זיך אָפגעריסן.
געקומען איז פון דאָרף צו אונדז אין שטאָט
דער מאַמעס ברודער הענעך, אונדזער פעטער.
קריעהבליעה, באַרוועס, אָפגעשליסן
האָט ער אונדז אויפגעוועקט אין נאַכט דער שפעטער.
זיין פנים שוואַרץ, שמעכיקוויילד און האַריק,
אַ שענערס נאָך מען לייגט שוין אין די ברעטער.
אַזוי זעט אויס מסתם אַ הרוג,
אַזוי האָט אויסגעזען אויך אונדזער פעטער.

ס'איז נאַכט געווען, מיר זענען שוין פון לאַנג געשלאָפן,
נאָר פלוצעם אויפגעוועקט האָט אונדז אַ מוראדיק געקלעפער.
ס'האָט אַלע אין דער שטוב אין שרעק אַרומגעכאַפּט
אַ חמימה ווי אין הייצאויוון ביים טעפער.
מיט פרעמדע פיס דער טאַטע איז פון בעט אַראָפּ
און מיט די אויסגעשטרעקטע הענט די פינצטערניש גענומען טאַפן.
מיט אַן אָנגעשפאַלטן קול די מאַמע האָט געפרעגט:
— וואָס קאָן דאָ זיין? ווער קאָן דאָס איצטער קלאָפן?
אויף דעם האָט זיך דערהערט אַ געברום
און אין דער שטוב אַריינגעפאַלן איז אַ קנויל פון נאַכט.
דער פעטער איז געלעגן אויף דער ערד,

געוואָרן זיך מיט רייד אין ווילדן כאַפּן :
— די טיר... דערבארעמט זיך... די טיר פאַרמאַכט,
זיי יאָגן מיך... זיי ווילן מיך דאָ כאַפּן.

ערשט שפעטער האָבן מיר באַנומען זיין געשריי
און אויך דאָס אומגליק וואָס האָט אים געטראָפּן.
די האָר פון קאַפּ און באָרד פאַרפלאַנטערט און צעשוּיבערט,
מיט ווילדן אויגנלאַץ, פון שרעק אַ בלייכער
איז ער געזעסן דאָ אויף אונדזער אַלטן קויבער
און אויסגעקלאַגט פאַר אונדז זיין איכה :

— אז וויי איז מיר ! פון אונטער זייערע העק אַנטלאָפּן
בין איך אַוועק זיך ראַטעווען אין שיער.
אויך דאָרט עס האָט דאָס אומגליק מיך געטראָפּן.
זיי האָבן מיך ביז בלוט צעשלאָגן,
און ווען צעלייגט זיי האָבן שוין דאָס פייער,
האָט מיך דער אימפעט ווילד אין וואַלד אַריין געטראָגן.
איך לויף און זיי נאָך מיר... זיי יאָגן מיך... זיי יאָגן.

אומזיסט געווען איז אונדזער מי
זיך עפעס וואָס דערוויסן און דערפרעגן.
ער האָט געשטאַמלט נאָר : — ס'איז זי, ס'איז זי.
געשאַרפט האָט זי די ציין אויף מיין פאַרמעגן.
און ווען פאַרשפּרייט אין דאָרף ס'האָט זיך די נייעס,
האָט זי צו מאָרד גערייצט די טעמפע חיות.

אזוי האָט ער געפלוידערט און געשריגן
און אויסגעברומט זיין וויי ווי פון אַ תּהום,
געוואָרן פּלוצעם שטיל... אַ רגע אָפּגעשוויגן
און ווידער אויסגעקלאַגט מיט איכהדיקן ניגון :

— איך נאר האָב נישט געזען,
עס גרייט זיך צום פּאָגראַם.

דאָס לעצטע מאָל געווען איז ער ביי אונדז אין שטוב
מיט יאָרן פינף און אפשר זעקס צוריק.
זייט דאָן געזעסן איז ער אינעם דאָרף,
מיט אונדז און מיט דער גאַנצער שטאָט צעקריגט.
געווען איז ער אַ פאַרבער פונעם פּאָד,
אַ בריה וואָס נישטאָ נאָך איז זיינס גלייכן.
זיין אומגליק איז געווען, וואָס געלט אַ סך
צוליב כבוד בלויז ער האָט געוואָלט דערגרייכן,
און וואָס ער האָט פאַרמאָגט, געווען איז אַלץ אים ווייניק.
זיך מיט דער גאַנצער וועלט צעקריגט,
האָט ער אויך זיך אַליין פאַרפּייניקט.

געווען איז געלט נישט צוליב קמצנות בלויז זיין תאוה.
ס'קאָן זיין, ער וואָלט געווען אַ ווילער ייד,
ווען נישט די גאוה
וואָס האָט אַ נישט־געשטילטע אים פאַרביטערט.
ער האָט פאַרגעסן נישט געקענט זיין שטאַם,
די זיבן דורות פון זיין יחוסדיקער גזע
וואָס זענען אינעם שמעטל דאָ געוועזן
יאָרן לאַנג באַפעלער און געביטער.
געווען איז ער — דער לעצטער מין הסתם —
וואָס האָט זיין שטאָלץ — אַ שווערע קייט — געצויגן,
זיך פאַר דער גבירישאַפט דער נייער נישט געבויגן,
געשטאַנען קעגן זיי גלייך און העזהדיק פאַרריסן.

אַ לעבן לאַנג מיט זיי זיך נאָר אַרומגעריסן
און שמענדיק מיט די־תורות זיך פאַרנומען,
די שינאה פון אַ שטאָט האָט ער אויף זיך גענומען
און האָט אַליין זיין לעבן זיך צעבראָכן.

דאך טיף געגלייבט האָט ער, אז ס'וועט נאָך קומען
דער לאַנג דערוואַרטער טאָג פון זיין נצחון.

שווער צו זאָגן איצט אין וואָס די קריג
באַשטאַנען איז אין יענע צייטן,
נאָך שווערער איז צו וויסן וואָס דער זיג
וואָלט אים געברענגט פון זיינע שטרייטן.
בטבע איז דער ייד געווען נישט שלעכט,
ווען ס'איז אים נאָר דער ווילדער כעס פאַרגאַנגען,
נאָר דער שנעון פון צו זיין גערעכט
האָט אים אין קרענקלעכקייט געפאַנגען,
פאַרוויסט אים זיינע טעג און נעכט
און אַלץ קאַפּויר איז אים דורך דעם געגאַנגען.

געשטאַרבן איז אים יונג דאָס ערשטע ווייב
די מומע רחלע — נשמתה ערן.
האָט ער להכעיס שטאַט געברענגט זיך פון דער ווייט
א גרושה מיט דערוואַקסענע צוויי מיידן
און מיט א זון אַן אַכצן־יעריקן, א בורדאוריתא.
און דאָן האָט מען ביי אים אין שטוב
גענומען ביי די קעפּ זיך רייסן.
געווען איז ער ביי אַלעמען צו שפּאַט
און זיך געשעמט אין שול אַריין צו ווייזן.

ביז לסוף — די טעכטער און דער זון
זיי האָבן אים פון שטוב אַרויסגעטריבן.
ער האָט געטומלט פיל... וואָס קומט אַרויס דערפון —
סיי ווי איז ער, דער נאָר, אין דרויסן שוין געבליבן.

דאָס שטעטל ווי א קעסל האָט געקאַכט —
א טייל האָט מיטגעפילט, א טייל האָט אויך געפרייט זיך.

א לאנגע צייט דערנאך
האָט ער אין שטעטל דאָ אַרומגעדרייט זיך,
געסטראַשעט מיטן „סוד“... ער וועט די קינדער קלאַנגן,
אַ וועלט איז נאָך נישט הפקר... זיי האָבן אים געשלאָגן,
פאַרשפאַרט אים אין אַ קעלער זיי האָבן אַלע דריי,
און זי, זיין ווייב, געשטאַנען איז דערביי —
און כאַטש אַ וואָרט זי זאָל די בענקאַרטעס דאָס זאָגן.

נאָר אין דער שטוב דער אייגענער
זיי האָבן אים נישט מער אַרײַנגעלאָזט
די גוטע חברה־לייט, די שטיפקינדער די טייערע.
ווי לאַנג עס האָט זיך נאָר געלאָזט,
גענעכטיקט האָט ער נעכט ביי שכנים אין די שײערן,
געקומען אויך צו אונדז און אָפּגעגעסן
און זיך אַזוי ביז שפעט אין נאַכט אַרײַן פאַרזעסן,
דערעדט מיט שוים, געהיצט זיך און געשריגן,
דערציילט, אַז זיי — זיי האָבן איצט שוין חרטה,
נאָר ער — גענוג האָט ער געשוויגן,
איצט מוז שוין זיין אַן עק און פטור:
ער וועט נישט רוען, זיך נישט איבערבעטן,
כל־זמן ער וועט פון שטוב זיי נישט פאַרטרייבן
און אויך מיט איר — דעם ווייב — ער וועט זיך גטן,
עס זאָל פון זיי קיין זכר דאָ נישט בלייבן.

דערווייזן האָט מיין מאַמע, אַז פאַרקערט,
אַ „זיי“ גאָר האַלטן זיך אין גרויסן.
זיי האָבן נאָך פון תשובה נישט געקלאַרט,
כל־זמן דער „סודיא“ מאַכט ביי זיי אַ כּוּסָה.
עס האָבן מענטשן שוין געהערט,
ווי ס'האָט דאָס זונדל אים געטאָן צו וויסן,

אז אויב ער וועט נישט אָפּזיצן מיט גוטן,
וועט ער מיט ביזן שיקן אים אין תפיסה.

דער פעטער האָט נאָר הערן נישט געוואָלט
אזעלכע רייד פון איר, מיין מאמען.
געשטאַנען איז ער ווי אַ האַרטער שטאַל
וואָס שמעלצט זיך נישט אפילו אין די פלאַמען,
געקאַכט האָט ער אין כעס און געזידט,
און זיך אַליין אין פייער אָפּגעברייט.

צום סוף איז ער אַוועק פון דאַנען,
פאַרפאַלן איז געוואָרן זיין געביין.
ערשט שפעטער האָט מען זיך דערוואַסט:
ער וווינט אַליין
אין אַ דאָרף אַ ווייטן, אָפּגעלייגט פון שלאָד,
און פאַרנעמט זיך מיט זיין פאַך.

אַ היפשע צייט האָט ער אין דאָרף געווינט,
זיך נישט געוויזן קיין מאָל צווישן מענטשן.
געקליבן, זאָגט מען, האָט ער געלט,
און לייט געווען וואָס פלעגן זיך שוין בענטשן
מיט זיין פאַרמעג, מיט זיין עשירות:
— ער איז ווי קורח רייך און אסור אויב ער ווייסט,
ווי גרויס ביי אים אַליין שוין דער גביר איז.

איצט זיצט ער דאָ ביי אונדז אין שטוב,
אַ הוילער בוים פון שטורעמווינט צעבראַכן.
געקומען איז אַ טאָג וואָס האָט פאַרשווענקט
די פינף יאָר פון אַרבעט און בטחון,
צוריקצוקומען אין דער שטאַט אַ בעל-נצחון.
געמיינט האָט ער דורך מי און שוויים
צוריקצוקריגן דאָס וואָס שוין פאַרלאָרן:

א היום... א מעמד און א טרייסט
 אויף זיינע אלטע נע-ונדע יאָרן —
 נאָר אלץ האָט זיך אין איין מינוט
 ווי שפינוועבס אין די הענט צעריסן:
 דאָס דאָרף האָט אויסגעצאָפּט זיין שווייס און בלוט
 און קוים זיין נפש בלוזי האָט ער פון דאָרט אַרויסגעריסן.

א פויערטע פון דאָרף וואָס האָט ביי אים גערוימט
 און האָט פון מאָל צו מאָל זיין ביסל וועש געוואָשן,
 זי האָט איר זשעדנעקייט נישט איינגעצוימט
 און סם געשאַטן אין זיין קאָשע.
 און ווען מען האָט זי אַרעסטירט
 און אָפּגעפירט קיין וואַרשע,

האָט אויפּגעהויבן זיך אין דאָרף אַ רעש,
 אַ שטורעם קעגן אים און די נישט-גלייביקע.
 דערנאָך געקומען זענען לייט פון שטאָט
 און אויפּגעוועקט די יידן-שינאה אייביקע
 און אויך דאָס דאָרף צו מאַרד און רויב געהעצט.
 און אויף צום לעצט

געקומען איז די פויערטע פון שטאָט באַפּרייט
 און אויסטערלישע רייד פאַרשפּרייט.
 זי האָט דערציילט: עס גרייטן שוין פּאָליאַקן צו דעם טאָג,
 ווען אַלע יידן וועט מען ווי די קעלבער קוילן.
 אין שטאָט עס ווייסן קינד און קייט:
 דער זשיד פאַרקויפט צום באַלשעוויק האָט פוילן.
 דערפאַר עס שטראָפּט נישט מער די מאַכט
 און יידן שלאָגט מען איצט אויף אַלע וועגן.
 באַלד קומט דער טאָג: ווער נאָר אַ זשיד עס שחט,
 אַ יורש ווערט נאָך זיין פאַרמעגן.

פון דער אַמבאַנע דער גלח האָט גערעדט
 אין זיין פּריידיק וועגן יידן.

די שינאה איז געקומען פון די שטעט
און ס'האָט דאָס דאָרף גענומען זידן.
דאָס אומגליק איז געקומען פון אַ וואָרט
און האָט צעשפּילט זיך ווי אַ וויכער.
אין דאָרף פאַרשמעקט האָט איצט מיט מאָרד
און ס'איז געקומען צו רציחה.

איצט זיצט ער דאָ, פון ווילדן האַס דער קרבן,
אַ מענטש — אַ מת — כאָטש ער איז נישט געשטאָרבן,
דאָך רוכט זיך אים: זיין לעבן איז אויף שטענדיק
דורך האַרטער גורל־האַנט צעריבן און פאַרענדיקט.

אַ שאַטן פון אַ מענטש — און דאָך דער שטאַלץ
האַלט אים נאָך אַלץ אין קלעם פאַרבלענדט.
כדאי געווען צו זען, ווי שטיל
מיין טאַטע האָט זיך פרייטיק ערב נאַכט
צו אים געווענדט:

— הענעך, וועסט אפּשר וועלן מאָרגן
אין שול אַריין זיך מיין קאַפּאַטע באָרגן —
איז נאָ דיר זי און גיי. איך ווייס, מען דאַרף...
אַ מנהג שוין ביי אונדז... פון גומל־בענטשן...
נאָר ווי אַ חלף שאַרף

דער פעטער האָט אַ שנייד געטאָן מיט צאָרן:
— כ'וועל בענטשן שוין אויף יענער וועלט
פאַר גאָט אַליין... און דינע פיינע מענטשן
זיי וועלן זיך נישט קוויקן מיט מיין צרה.
ווי לאַנג איך לעב... זיי אַלעמען להכעיס,
איך וועל אין שול נישט גיין,
זיי זאָלן פון מיין שפּלּות קלייבן נחת.

טאטע און פעטער

עבליבן שוין ביי אונדז אין שטוב
דער פעטער איז אויף לאנגע וואָכן.
בשותפות מיט מיין מאמען איצט

האַט ער גענומען זייער צו קאָכן.
נאָר היטן האָט מען זיך געדארפט,
ס'זאָל נישט דערוויסן זיך קיין מסור.
אַריין אין אונדזער שטוב איז איצט אַ סוד —
נאָר אויף דערפון נישט גרעסער די פרנסה.

געקומען ביסלעכווייז דער פעטער איז צו זיך
און ס'האַט די שרעק אים אָפגעלאָזן.
ס'האַט אומגעקערט צו אים זיך צוריק
דער ריח פון פעלד און פרישע גראָזן.
עם האָט געשמעקט פון אים מיט קרויט
און מיט דער פרישער מילך פון מעלקן,
עם האָט געשמעקט פון אים מיט דאָרה,
מיט היי וואָס נעמט נאָך שניט שוין וועלקן.

מיר האָבן צוגעוויינט זיך איצט צו אים
און אים אפילו ליב געקריגן
און נישט פאַרשטאַנען האָבן מיר די גרויסע
וואָס האָבן אלץ נאָך זיינע מעשים נישט פאַרגעסן.

ווי א בעל־תשובה האָט ער איצט געשוויגן
און זעלטן ווען געוויזן זיך אין דרויסן,
זיין מאָלצייט פון א טעפל אויפגעגעסן
און אין א ווינקל לאַנג געזעסן שטיל.

מיט אונדז, די קינדער, נאָר האָט ער זיך אָפט געשפּילט
און אויסגעמייסטערט אונדז פיל חידושידיקע זאַכן.
ווען טאַטע־מאַמע איז פון שטוב אַרויס,
פלעגט ער אונדז לערנען קרייען ווי די הענער.
אַליין פאַרשפּילט — פלעגט דעמאָלט האַרציק לאַכן
אונדזער אַלטער פעטער הענעך.
דערצוילן פלעגט ער טייל מאָל פונעם דאָרף
און פון די פויערן מאַכן „א טריאַטער“.
אין שפעטער אָונט־שעה ביים זשאַר פון קוילנפלאַם
האָט ער אונדז אויסגעלערנט צו בראָטן שעפּסן־אייטער.

דאָס עסן אייטערפלייש מיין מאַמען האָט געאַרט.
זי ווייסט — זאָגט זי — מען מעג, נאָר ס'איז אַ מינגל,
ס'אַ מאַכל פאַר די הקדש־לייט די בלינדע
און נישט פאַר אירע קינדער.
די קינדער אָבער האָבן נאָר דערויף געוואַרט.
אין אָונטגרוי האָט זיך דער רויטער פלאַם
אין אויגן אונדזערע מיט סודות אָפגעשפּיגלט,
געזעסן זענען מיר אַרום דער קיך
און ס'איז דער ריח בלוז געווען אונדז אַפעטיטלעך.
שוין לאַנג אין אונדזער שטוב איז נישט געווען
ווי מיט דעם פעטער איצט אזוי געמיטלעך.

און מאָדנע —

ווי צוגעלאָזט דער פעטער איז צו אונדז געווען,
דאָך פונקט אזוי האָט ער פון גרויסע זיך דערווייטערט:

אין זייערע דלד-אמות פלעגט ער זיין
אָנגעיאָזשעט, שטעכיק, שווייגיק,
פול מיט אַ נישט-גוטן חשד.
זיין פנים, — וואָס אין שפּיל מיט אונדז שוין אויסגעלייטערט —
פלעגט ווידער ווערן אויסגעלאָשן, מאַט.
זיין גאַנצער גוף, — די הענט און פיס: קנאַכיק, צווייגיק —
האַט עפעס וואָלפּיש-בייזס אין זיך געהאַט.
אין אויג ביי אים האָט אַ מטורפּדיקער פּלאַם
פון מאָל צו מאָל אומהיימלעך אויפגעבלענדט
און אויך זיין קופּערבאַרד — נישט אָנגערירט פון קאַם —
האַט דעמאָלט מיט אַ הפּקר זיך צעברענגט.

געשיקט צו אים נישט אין מאָל שוין האָט קהל
ר' לייזער וועלוועלעם, דעם שטעטלדיקן דיין.
באַטייט האָט דאָס:
— מאַלע וואָס געווען אַ מאָל —
איצט וועט די שטאָט אים געלט אַ ביסל לייען
און זאָל ער, הענעך, צוריק זיך נעמען צו זיין פּאָך.
עס ווייסט די שטאָט זיין ווערט
און וויל אים העלפּן שטעלן אויף די פיס
דורך געבן אים צוריק אַ דאָך.
צופריער גאָט... וואָס דאַרף מען לאַנג דאָ ברייען?
אויף שלום שטייט ביי אונדז די וועלט.
דאָס בלאָזן זיך... וואָס, זאָג מיר, כ'בעט דיך, טויג עס?
זאָל נעמען שוין אַ סוף
צום אַלט-פּאַרנאַרטן רוגז.

נאָר ס'האַט דער פעטער האַרט ווי שמיין
זיך נישט געלאָזט פון קיינעם בייגן:
— ר' לייזער, וואָס איר זאָגט, וועט זיין,
ווען איר'ט מיך אין די קרשים לייגן.

דערווייל, ווי לאנג ס'גייט גאָט מיר כח
צו בינדן טעג אין נעכט
אין קשר פון מעת-לעתן,
איך וועל דער שטאָט איר ביז געשפעט
אויף מיין חרפה נישט פאַרגעסן.

דער אַלטער דיין לייזער וועלוולם —
א ייד אַ מזג-טוב, אַ טויבענע נשמה
וואָס פלעגט אַ הונט אפילו נישט דערצערנען
און האָט פון יצר-הרע נאָר געוווסט
אַזוי פיל, וויפּל ס'ווערט פון אים גערעדט
אין די ספרים הייליקע וואָס ער פלעגט לערנען —
האָט אויפגעציטערט ווילד ביי אָט די רייד
און האָט דעם דיין-שטעקן זיינעם אויפגעהויבן.
ראָס פנים בלוי... די באָרד האָט קאַלט געשנייט...
און קוויטשענדיקע רייד, זקניש-טויבע,
זקניש-בייזע האָבן זיך צו אונדז דערטראָגן:
— כ'זאָג דיר, הענעד, ביסט אוודאי ווערט
אין דיין פאַרבלענדעניש,
מען זאָל דיך מלכות שלאָגן.

איך וואָלט דער ערשטער אויפן מיטן מאַרק
בפרהסיא דרך מיט רימענס אויסגעשמיסן.
טוט אָבער וויי מיר ס'האַרץ, ווייל כ'זע,
אַז דו אַליין ווערסט פון נישט-גוטס געביסן.
דיין פאַרענטפערונג פאַר גאָט וועט אפשר זיין,
וואָס די עבירה איז פאַר דיר שוין אויך אַן עונש,
נאָר כאַטש אַזוי — עם קומט דיר אויך דערפאַר
אויף אָט דיין ווילדן קאַפּ קיין קרוין נישט.

נאָר אויב ר' לייזער וועלוועלעס דער דיין
אויף אונדזער פעטער האָט אַ מאַך געגעבן: עט! —

איז שוין מסתמא אלץ פארפאלן.
 היינט, וואָס טויגן נאָך דעם טאָטן זיינע רייד ?
 וואָס טענהט ער זיך אויס מיט אונדזער פעטער ?
 צי ווייסט דער גאָסנווינט באַשייד,
 פאַר וואָס ער פליקט פון בוים די דאַרע בלעטער ?
 צי ווייסט דער האַגל דען אין פעלד,
 פאַר וואָס ער ברעכט די פולע זאָנגען ?
 און ווייסט דער פעטער דען, פאַר וואָס ער שניידט
 דעם טאָטנס האַרץ מיט מעסערדיקע רייד,
 ווען ס'איז אויף אים דער כעס אַרויפגעגאַנגען ?

ווי ס'ברענט דער שיער אינעם פלאַם
 און לייכט זיך צו צו זיין פאַרניכטונג,
 ווי ס'איילט די שיף אין שטורעם־ים
 צום פעלדז אין דער סכנה־ריכטונג,
 אזוי האָט זיך מיין פעטער הענעך
 צום אומגליק אייגענעם געטראָגן
 און נישט געלאָזט קיין וואָרט זיך זאָגן.

— וואָס דרשנסטו מיר מוסר־רייד ?
 האָט ער צום טאָטן הויך געשריגן.
 כ'ווייס אויך נאָך וואָס אין פסוק שטייט,
 אין וואָס דער פסוק האָט פאַרשוויגן
 ווייס איך אויך. עין תחת עין, הערסט ? —
 דאָס איבעריקע איז אלץ אַ גראַבער ליגן.

כ'בין נישט קיין יויזעלע און וויל נישט זיין
 אַזאָ ווי דו — אַ שוועל צו טרעטן.
 אַן עניו איז די שקאַפע אינעם שפּאַן
 וואָס מיינט, עס וועט די בייטש זי גלעטן,
 ווען זי וועט ווייזן איר אַן אויסגעדאַרטע פעל.
 אויב דאָס איז גוט פאַר דיר — צו אַל די קאָדיק ! —

איז גיי אין שפאן ווי אלע פוילע פערד.
גענוג פאר מיר — איך וויל נישט זיין קיין צדיק,
כ'וויל עולם-הבא אויך אויף אונדזער ערד.

און כאָטש דער טאַטע האָט אויף זיין געשריי
געענטפערט נאָר מיט שטילן גוטן שמייכל,
פלעגט אויפשפּרינגען דער פעטער סי ווי סי
און שרייען: ווילסט מיך לערנען שכל?
איך האָב מיין אייגענעם... און איצט הער אויס,
דו גמזוניק, דו שטיל-שלימזליקער פעטער:
פון דיין עניוות הערט זיך פאר אַ מייל
דער קבצעניוק ווי פון אַ ליטוואַק רעטער.
אַ קונץ צו זיין פאר לייט איז פרום און וויל,
און ווייב און קינדער זאָלן פאַלן
אויפן הונגערדיקן מויל?

אַ קונץ צו זאָגן איז אויף אלעמדינג „מ'טאָר נישט",
מבטל מאַכן געלט, חשיבות, שטאַט,
ווען קיין יחוס האָט מען אויף קיין האָר נישט
און אליין פארמאָגט מען נאָרנישט?

דאָ האָט די מאמע שוין איר וואָרט אַריינגעשמעלט
צום שוץ פון אים, מיין ניכנעדיקן טאַטן:
— דו ווייסט דאָך, הענערך, ווי עס זאָגן לייט
(און אויב פאַרגעסן שוין,
וועט דיך דערמאַנען נישט פאַרשאַטן):

שיין געווען און רייך געווען
איז נישט קיין סגולה צו אַ היינטיקן משאָומתן.
וואָס קומט אַרויס דערפון... פון יחוס מיין איך?
אויף ברויט און נישט אויף כבוד איצטער וויין איך.

— איך ווייס, איך ווייס,
האָט אויסגעברומט דער פעטער דורך די ציין,

קבצנים, יורדים זענען מיר אצינד —
כ'פארשטיי אליין.
מיר ארט נאָר וואָס פאַר אים,
דיין מאַן,
ס'קבצנות איז אַ חן.
עס קומט דאָך אויס לויט אים,
ס'דאַרף אַנדערש גאָרנישט זיין.

דו ווייסט דאָך וויל,
כ'האָב נישט זיין שלעכטס אין זינען.
ווי לאַנג איז גאָר,
מיר פֿלעגן ביידע — יונגעלייט נאָך —
צוזאַמען לערנען — פלייסיקע ווי בינען,
צוזאַמען טעג און נעכט,
ווי זאָגט מען דאָס:
געגעסן און געבענטשט...
נאָר דעמאָלט נאָך איז ער געווען
מיט מענטשן גלייך — אַ מענטש.
אַ בר־נש — ווי ס'צינגל ביי דער וואָג
הוידעט זיך אַ מאָל אַרויף, אַ מאָל אַראָפּ.
אפילו גאָטס מעת-לעת
האָט זיין שוואַרצע נאַכט און האָט זיין ווייסן טאָג.
איך בין אַ מענטש —
אַט הייב איך אויף זיך אין דער הייך
און אָט אין גריבער טיפע פאַל איך.
אַזאַ בין איך. אַזאַ איז ער געווען אַ מאָל.
היינט שטעכט ער מיר די אויגן אויס
מיט צדקות און עניוות בלויז.
וואָס וויל ער, כ'בעט דיך, זיין? אַ מלאַך?

און נאַכט נאָך נאַכט אזוי

עם פלעגן אין דער שטוב נישט אויפהערן די קריגן.
געוואָרפן האָט דער פעטער זיך אין כעס
און נאָר דער טאַטע האָט ווי תמיד שטיל געשוויגן,
געשמייכלט שטומערהייט צו זיך
מיט דעם שטילן קינדערישן שמייכל.
— ס'קאָן זיין — האָט ער אין זיך געטראַכט,
אַז הענעך איז גערעכט,
ער האָט פון מיר אוודאי מערער שכל.
נאָר דאָך — כאָטש ס'פעלן רייד
וואָס זאָלן מיט אַ טאַלק די זאָך דערקלערן,
עס זאָגט מיר ס'האַרץ, אַז ער גייט
אויף אַ וועג אַ גליטשיקן און שווערן.
ס'איז עמעצער דען דאָס וואָס ער וויל זיין ?
ער איז דאָך דאָס וואָס אים באַשערט דער גורל.
און אויב דאָס מוזל גייט דורך ליידי און פיין,
וואָס טוט דער מענטש ? ער זוכט זיך צו געפינען
אַ ביסל טרייסט, אַז דאָס וואָס איז, מוז זיין
און האָט מסתם אַ זינען.
דערויף איז דאָך השגחה דאָ,
דערויף איז דאָ אמונה.

און הענעך נעבעך ווייסט נישט, אַז ער שרייט און שילט,
ווייל ערגעץ מוז מען האָבן אויך זיין שרייען.
וואָס טוט דער וואָלף אין וואַלד ? ער וואָיעט ווילד
און אייביק שטום אין טייך מוז זיין דער שליען.
אַן עבד איז דער מענטש אויף אונדזער וועלט.
היינט וואָס זשע יאָגט ער זיך אַזוי נאָך געלט ?
ער ווערט דורך דעם דען פרייער ?

אַ, כאָטש געווען זיי זענען אין דער יוגנטצייט
ווי יונתן און דוד צוויי חברים

און עדר-היום דער טאַמע איז נאָך גרייט
 צו גיין פאַר אים אין טיפן וואַסער,
 דאָך פילט ער, ווי אַ וואַנט אַ הויכע שטייט
 צווישן בידע איצט. זיי קומען זיך אַנטקעגן —
 און באַלד גייט יעדערער אַוועק פאַר זיך.
 זיי גייען איצט מיט אַנדערע צוויי וועגן:
 דער טאַמע פון דער וועלט
 צו זיך אַהיים טוט שפּרייזן,
 דער פעטער הענעך גייט נאָך אַלץ
 זיין קראַפט דער וועלט באַווייזן.

נאָר מיר, די קינדער אין דער שטוב,
 וואָס ווייסן מיר? וואָס ווילן מיר דען וויסן?
 די גאַנצע אַמפּעריי דערנייט צו אונדז ווי אין אַ חלום.
 עס לויפן טעג. ביים קאַרגן הונגעריקן ביסן
 וואָס גייט אונדז אָן ר' לייזער וועלוולס „שלום“?
 וואָס אַרט אונדז, וואָס דער פעטער איז צעקריגט
 מיט שטאַט, מיט לייט און מיט דער וועלט דער גאַנצער?
 וואָס אַרט אונדז, וואָס זיין שינאה האָט אַרומגענומען אים
 מיט איינזאַמקייט ווי מיט אַ פאַנצער?
 מיט אונדז איז ער — ס'קאָן גאָרנישט בעסער זיין:
 אַ חבר-לֵאפּ צו אַלץ, אַ גרויסער הפּקר-בער,
 אַרומגעהילט מיט סוד
 וואָס ציט צו אים נאָך מער.

און אַט אזוי געגאַנגען זענען טעג און וואָכן.
 ביי טאַג האָט ער זיך קיין מאָל נישט באַקלאָגט,
 נאָר ביי דער נאַכט געזיפּצט האָט ער פון שלאָף,
 שווער און טיף געקעכצט. די מאַמע האָט געזאָגט:
 פאַר זיינע קרומע גענג עס האָט אים גאָט געשטראַפּט;
 געווען איז ער מיט לייטן גלייך,

אפילו רייך,

געהאט א היים, א ווירטשאפט און א הויז —
און איצטער וואָס? אן אַלטער שאַרבן בלוז.

און אונדז דערפון די הערצער האָט פאַרקלעמט
און אויפגעגאַנגען איז אין אונדז רחמנות.
מיר האָבן פאַר זיין פיין זיך טיף פאַרשעמט,
זיין וויי אין זיך דערשפירט און ביז סכנות
געוואָלט אים כאַטש מיט עפעס וואָס דערפרייען.

שטיל אין זיך האָט יעדערער געטראַכט
און פאַנטאַזירט
צו ווערן גרויס און רייך... דאַן וועלן מיר צו פריער
טאַטע־מאַמע געבן געלט אַ סך
און אויך אים חליקה נישט פאַרשעמען.
ווייל אונדז האָט דעמאָלט זיך געדאַכט,
אַז אַלץ וועט ווידער גוט זיין אויף דער וועלט,
ווען קומען וועט דאָס גרויסע גליק — דאָס געלט.

אַזוי פון טאָג צו טאָג צו אים זיך צוגעבונדן
מיר האָבן מער זיך ווי צו טאַטע־מאַמע.
מיט אונדז פאַרהיילט זיך האָבן זיינע ווונדן
און אָפגעטאָן האָט זיך פון אים דער שוידער.
נאַכט ביי נאַכט מיר פלעגן זיצן ביי די פלאַמען
און ער מיט אונדז געמיטלעך האָט געפלוידערט.
געקענט האָט ער לעבעדיק און שיין דערציילן
אודאי אפשר הונדערט מעשות אויסעווייניק,
אי פריילעכע, אי טרויעריקע, אַז ס'פלעגט זיך הערן
זיינע מעשות מיט אַ מאָדנע ווילדן תענוג.
געמאָלט האָט ער מיט אַלע פיטשעווקעס אַ זאך,
מיט פאַרבן און מיט סיגעס אויף דער האָר.

דאָס סאַמע אויסטערלישסטע וואָס ער האָט אויסגעטראַכט
האָט אויסגעזען צו זיין אין גאַנצן וואָר.

און מער פון אַלץ מיר קינדער פֿלעגן חלשן צו הערן
זיינע אויסטערלישע מעשות פון גזלנים.
ווען ער דערציילט — געקענט האָט יעדער שווערן,
אַז ער האָט אליין געזען אין פינצטערניש דאָס פנים
פון מאיר בונעמען, דעם יידישן באַנדיט,
וואָס האָט געהערשט אויף דעם בזשעזשינער שלאַך
מיט גזלנים אַנדערע אַ סך.

נישט מיד געוואָרן זענען מיר צו הערן זיינע רייד
וועגן מאיר בונעמס מעשים אין די ליסקעוויצער וועלדער.
אַ קלאַפּטעטשינע האָט זיין קאַפּ פאַרדרייט
און אים פאַרנאַרט צו זיך אין שטיבל
ווי להבדיל שימשונען דעם גיבור.
געווען איז ער צו גאַסט ביי איר אין כאַטע
און זי באַהאַלטן האָט זשאַנדאַרן אויף די פעלדער.
זיי האָבן אים געכאַפּט, פאַרשפאַרט אַהינטער קראַטן —
פון דעמאָלט אָן מען זעט שוין נישט דעם העלד מער.

געהאַט האָט זי, די גויה, אויך אַ סוף —
די „שיקע“ האָט גענומען אַ נקמה:
זיי האָבן זי פאַרברענט אין מיטן שלאַף,
איר זכר איז אין אַש אַוועקגעקומען.

געמאָלט האָט דער פעטער אונדו די צייט
פון מאיר בונעמס הערשעווען אין געגנט.
ער האָט אַ מאָל אין אָסיענצייט
אַ גאַנצע נאַכט געגזלט אויף די וועגן,
באַרויבט האָט ער די סוחרים ביזן העמד,
דערנאָך די פערד פון וואָגן אויסגעשפאַנט

און אויף צום סוף האָט ער זיי נאָך פאַרשעמט,
ווייל זיין כל־זיון, אַרויסגעוויזן האָט זיך,
איז געווען אַ פּראָסטער מייער אין דער האַנט.

און לאַנג האָט ער געוואָרפן דאָ אַ שרעק,
דאָך זעלטן ווען פאַרגאַסן מענטשלעך בלוט.
זיין באַנדע האָט אַ מאָל אויף אונדזער אַלטן וועג
אַ שניט־סוחרס אַ זון נישט וועלנדיק דערשאָסן
(דאָס יינגל האָט דערשראָקן זיך, גענומען שרייען,
כאָטש אים זיי האָבן גאָר אין זינען נישט געהאַט).
האָט דאָס דעם יידישן באַנדיט מאיר בונעמען פאַרדראָסן
און מיט די שיסער צוויי געלערנט האָט ער פּשט.
דעם זעלבן טאָג פון יינגלס קבורה
געקומען איז אין שטאָט אַריין אַ פּורל.
דאָס פּערד אַליין אָן שמייסער
פאַרפאָרן איז אין מיטן מאַרק.
געלעגן אויפן פּורל זענען מתים :
די שיסער פון דער באַנדע,
מיט קוילן דורכגעלעכערט זייער קאַרק.

א שטוב אין שטעטל

אָר מער ווי אַלץ האָט אונדזער פעטער
ליב געהאַט דערציילן
פון אונדזער שטוב, איר יחוס און איר שטאַם.
מען האָט געפילט: די ווונדן פון זיין האַרץ זיך היילן,
ווען ער דערציילט.

פאַדראַבנע און באַטעמט
פֿלעגט ער ביי אָט די מעשות ווערטער שייַלן
ווי יאָדערס זיסע פון אַ האַרטער נוס.
ער פֿלעגט ווי פֿערל אויפגעציליעטע זיי ציילן
און ס'האַט זיין אויג געגליט
מיט ווייטן גדלות־פלאַם.

אין פֿריע אָסיעננעכט, ביים פייער אין דער קיך
מיר פֿלעגן זיצן שטיל און ער פֿלעגט ריידן, ריידן.
די טונקלקייט אין שטוב האָט פֿלוצעם אויפגעבלענדט
מיט לאַנגע ווייסע בערד. אַ זיידע נאָך אַ זיידע
פֿלעגט קומען דאָ צו גיין אין אַטלאַסענעם פֿראַכט,
מיט הדרת־פנים־שיין און זיכערקייט אין אַקסל.
מיט רענדלעך גילדענע, מיט תורה און מיט מאַכט
עס האָט די שטוב מיט זיי זיך ווונדערלעך צעוואַקסן.
אין אָט דער שפעטער שעה, אין פעטערס קול פֿאַרהערט,
האַט זיין דערציילן אונדז מיט פֿרייד אַדורכגענומען.

מיר האָבן טיף דערפילט, ווי עפעס אין אונדז יערט
און עפעס וואָס איז אונדז דערפון אויך צוגעקומען.

אונדזער שטוב אין שטעטל —

דאָס האָבן מיר פון פעטער זיך דערוואַסט —

איז אַלט געווען שוין זיבן דורות.

זיבן דורות יידישע אויף פּוילנעס ערד

עס האָבן זיך אין אירע ווענט געכאַוועט

און יעדער דור האָט זי געבויט אויף ס'ניי

מיט דאַכלקעס און אייזנבלעך

און שווערן מעש געקאַוועט.

ביז זי איז אויסגעוואַקסן אונדזער שטוב,

מיט שטאַל און שייערן געבויטע.

איר צייט האָט מען אויף יאָרן נישט געדענקט,

נאָר לויט דער צאָל פון בעלי-בתים טויטע.

איר אָנהייב איז געווען דער אַרענדאַר,

דער עלטער-עלטער-זיידע ר' ישראל זימל.

דער יאַשניע פּאַן איז נאָך געווען זיין האַר,

נאָר טריי האָט ער געדינט צו נאָט

דעם איינציקן אין הימל.

אויך נאָט האָט אים געבענטשט דערפאַר —

ער איז דעם פּרייז ווילגעפעלן;

אויף זיינע אַלטע יאָר באַקומען האָט ער שכר —

געהילף פון פּריצס וואַלד — אַן אייגן הויז צו שטעלן.

ס'איז יעזעוו דעמאָלט נאָך קיין שטעטל נישט געווען,

אין יענע ווייטע אַלט-שליאַכעצקע צייטן.

געוויינט עס האָבן יידישע משפּחות אפשר צען,

צעוואָרפענע אין דערפער אין די ווייטע.

זיי האָבן זיך נאָר יום-טוב-צייט אַ מאָל

ביי זימלען אין דער קרעטשמע דאָ געטראָפן,
משפחות יידישע — נישט פיל אין צאָל —
געקומען דאווענען און דאָ געבליבן שלאָפן.
דאָ האָבן זיי שידוכים דורכגעפירט
און שוואַרצן יאָגדע-ביר,
אַליין-געשטעלטן, ביי די מזל-טובס געטרונקען;
געטראָפן זיך אויף ס'ניי, אויף התונות, אויף בריתן
און זיך געקלאָגט, די הויט פון זיך געריסן,
וואָס מ'איז אין גויאישקייט אין פויערישער פאַרזונקען.

האָט נאָט דערהערט זייער קלאָג, האָט גאָט געזען זייער בענקען
און ס'האָט דער פרייז אַ יאַרד אין יעזעוו אויסגערופן.
געקומען זענען סוחרים, קרעמער און דערביי
בעל-מלאכות וואָס זייערע פאָכן רופן יידן מיט אַ „ריי“.
דערצו דאַרף מען געדענקען:
דאָס איז געווען אַ צייט,
ווען אין די שטעט, אין געסלעך איינגעפרעסט,
געזעסן זענען יידן אין די געטאָס,
און דאָ דער פרייז ממש על פי נס
געגעבן האָט רשות צו וווינען, וון מען וויל.
געווען די שפע איז דאָ זייער גרויס:
איז ביסלעכווייז געוואַקסן הויז נאָך הויז
און ס'איז אַ שטעטעלע אַ יידישם דאָ געוואָרן.

און טאַקע דעמאָלט אין יענע ווייטע יאָרן
דער עלטער-עלטער-זיידע זימל האָט אַ שול געבויט,
די ערשטע שול אויף מילן ווייט אַרום.
געשטעלט האָט מען להבדיל אַ מרחץ אויפן הויף,
און ווי דער מינהג איז ביי יידן אומעטום,
האָט מען אַ פעלד — אַ הייליק אָרט — געקויפט,

ארומגעצוימט עם מיט א הויכן פארקן
און בית-החיים עם גערופן — זיך צו שטארקן.

אזוי ארום איז אונדזער שטוב געווען דער בכור
צווישן שטובן פיל אין גאנצן שמעטל
און מען דערציילט, אז איין מאָל אין א טרוקן יאָר
א שרפה אויסגעבראָכן איז ביים שמיד
און ס'איז אוועק אין פלאַם א יעדעס ברעטל
פון ליוויטשער ביז דער בזשעזשינער גאָס —
נאָר אונדזער שטוב אין פלאַם האָט נישט געברענט.
געשטאנען איז זי ווי אַן עמער אין אַ פאַס
און בלויז פאַרטשאַדעט האָבן זיך ביי איר די ווענט
און אַן עוקץ נאָר, טאַקע נישט קיין סך,
האָט אָפּגעברענט דעם זיידנס דאָך.

א שפעטערדיקער זיידע, ר' ישראל פישל,
האָט אָפּגעקויפט דאָס האַלץ פון מלכס וועלדער.
צו זיינע זין האָט שוין געהערט
דאָס קאָרן פון דעם פריצם פעלדער.
געגאָנגען איז דער שטאַם אַרויף, אַרויף
און האָט מיט צווייגן שיינע זיך צעוואַקסן.
אז פרנסה איז געווען אָט דאָ לרוב,
און די פריצים — גוים צו דערליידן,
האָט מען נישט געפילט אזוי די גלותדיקע שטראָף,
געלעבט האָט מען מיט צרות אויך אין פריידן.

און אָט אזוי איז יעדער דור
דורך אונדזער שטוב אין שמעטל דורכגעגאָנגען.
ווער שמועסט, אז וואַרשע האָט איר שליאָך
צום נייעם לאָדזש געשיקט דורך דאַנען,
האָט זיכער אונדזער הויז
צוזאַמען מיטן שמעטל אויפגעפיבערט.

די פרנסה אלעמענס איז גרויס
און פעט גענאנגען צו די שטיבער;
די קרעמער האָבן אַ פאַרמעג
געמאַכט פון סוחרים וואָס אין מיטן וועג
אין אונדזער שמעטל האָבן אָפגעשמעלט זיך;
די גאַרבער האָבן זייערע פעל
אין דאָמב צו גאַרבן נישט באַוויון,
פון פאַלצשטאַק האָט מען שוין דעם יוכט
פון אונטער זייערע הענט אַרויסגעריסן.

דאָס אַלץ האָט אונדז דער פעטער דאָן דערציילט —
ער זאָגט, אַז דאָס איז אויך אין פינקס וואָר פאַרשריבן.
וואָס קומט אַרויס — אין אונדזער צייט
דערפון איז שוין קיין זכר נישט געבליבן.
געווען די שטוב איז נאָך אַ שטוב,
נאָר פון דער שפּע — נישט קיין צייכן:
דאָס מזל האָט פון אונדזער הויז
זייט דורות שוין גענומען ווייבן.

געשען איז עס ביים זיידן מיינעם,
ביים רייכן זיידן פישל יונהס.
מען האָט געשמועסט: זיין גאָלד די ווערט
פיל מער נאָך ווי דעם קיסרס קרוין איז.
ער האָט געפירט אַ פיינעם שטאַט
און צדקה איז געווען זיין תאוה,
נאָר איין פּגם האָט ער געהאַט:
שוין נישט קיין יידישעכע גאוה.

מען האָט נאָך אים אַ מאָל געשיקט
צום פרייז וועגן משאדומתן;
עס איז געווען אַזא מין גליק

וואָס וואָלט פאַר אונדז נאָך היינט נישט שאַטן.
נאָר ווייל דער פּריצישער געשפּאַן
איז נישט געוועזן כּהלכה,
האָט ער באַפוילן צוריק דעם פּאַן:
ער איז אים מוחל די רווחים.

ויהי היום — ס'איז אונדזער שטאָט
געווען אין גאָר אַ גרויסן טרויער.
אַרומגעגאַנגען איז אַ סוד
מיט שטילן קרעכץ צו יעדנס אויער.
מען האָט דערפון נאָך נישט גערעדט,
דאָך אָנגעטייט דערויף רמזים:
— ווער ווייס, ווער ווייס, פאַר וועלכן חטא
עס ווייל דער רבי אונדז פאַרלאָזן?

ביי אונדז אין שטאָט אין יענער צייט
איז גראָד ר' יאַנקעלע געזעסן.
נישט נאָר פון אונדזער גאַנצן קאַנט,
נאָר אויך פון אַלע עקן לאַנד
געפאַרן זענען חסידים גאַנצענע מעתלעך,
ווער מיט פּאָטשט און ווער מיט אַקס,
כדי ביי אים דעם צדיק זיך צו פּראַווען.
זיין ווערטל איז געווען: אהבה צו דעם בורא
איז דער אַלף און דער בית פון אונדזער תורה.
און נאָך האָט ער געזאָגט: אַ ייד דאַרף זיין ווי וואַקס —
אָפּגעקילט און האַרט אין עולם־הזהדיקן האַווען,
דאָך ווייך און בייגעוודיק אין פּלאַם פון דער אהבה
צו קודשאַ בריך הוא און זיין תורה.

אַז אָנגעהויבן האָט די שטאָט דערפון צו ריידן,
געקומען די בעלי־בתים זענען צו מיין זיידן;

געוואוסט: גענוג איז זיינס א וואָרט,
ווען ער ביים רבין זאָל זיך מיען,
ר' יאַנקעלע וועט אפשר אויפן אָרט
בטל מאַכן די נסיעה.

דעם זיידן מיינעם אָבער האָט געקרענקט
די מעשה, וואָס ר' יאַנקעלע פאַרלאָזט אים.
האָט ער אים דען אַהער צו נישט געברענגט
און זיך געלאָזט אַ הון־רב קאַסטן?
עס האָט דאָס נאות אין זיין האַרץ געטאָן אַ ברען
און האָט דעם שכל אים געטאָן פאַרטונקלען.
ער האָט צו די בעל־בתיים דאָן געזאָגט:
— נו מיא, אויב ער וויל —
איך וועל מיט כבוד אים באַגלייטן.
געלעבט האָט אונדזער שטעטל אויך אָן אים
אַ קימהילן נאָך פון סאָבאַצקעס צייטן.

שבועת־צייט דער „יעזעווער“ פון יעזעוו איז אַוועק,
אויף גע־ונד און גלות זיך געלאָזט.
דער פעטער זאָגט, אַז דעמאָלט האָט געוויינט
אפילו אינעם פעלד דאָס גרינע גראָן,
אויך גויים האָבן מיט אַ טרער
אַרויסבאַגלייט פון שטאָט דעם „צאָדיק“,
דער אַלטער וועלוול אַשרלם
געלייגט האָט זיך פאַפּעריק אין וועג
און ס'האָבן אים די פּערד
שיער נישט צעטראָטן.
מען האָט געזען, דאָס שטעטל ווערט
איינגעהילט אין שווערן שאָטן.

צי האָט ר' יאַנקעלע געוואוסט

פון פישל יונהם גאותדיקן זאג —

דאָס ווייסט נישט קיינער.

דעם לעצמן שבת נאָר ביים טיש האָט ער געזאָגט

און מ'האָט געפילט אין קול אַ שטילע טענה:

— ווער איז קלוג? נישט דער וואָס ווייסט, וויפל ער פארמאָגט,

ווייל זיין וויסן איז צו גאָרנישט.

קלוג איז דער וואָס לעבט נאָר מיטן טאָג

און זיין במחון מינערט אויף אַ האָר נישט.

אין אָט די רייד האָט מען שוין דעמאָלטן געזען

אַ רמז אויף מיין רייכן זיידן פישל,

און טאָקע באַלד זיין אומגליק איז געשען

און זיין עשירות האָט געפלאַצט,

זיך ווי אַ טאָפּ צעשערבלט און צעקרישלט.

געהאָנגען איז אויף אים אַ גזר

שוין לאַנג, זעט אויס.

אין זכות נאָר פונעם רבין

דעם משחית קיין רשות מ'האָט נישט געגעבן.

ווי באַלד דער רבי אָבער איז אוועקגעפאָרן,

דער וועג איז פריי געוואָרן פאַר די צרות:

דורך אַלע שליאַכן און דורך אַלע וועגן

דאָס אומגליק איז געגאַנגען אים אַנטקעגן.

ביי וועמען ס'מזל איז אין שטוב נאָך נישט געווען,

דער קען עס נאָך אַ מאָל דערגרײכן.

נאָר אויב געווען און דײך פאַרלאָזט,

עס וועט פון דיר שוין אייביק ווייכן —

די פינצטערניש אין יענער שטוב

וועט קיין מאָל שוין נישט ווערן העלער.

אויב אייזן פרעסט אַדורך דער ראָסט,

א שטוב אין שטעמל

האָט אונדזער שטוב אַדורכגעפרעסן
דאָס גאות.

א משפּחה־פעלער

ווי עפעס גאָר אַ בייזער גייסט
האָט אונדזער הויז זייט דאָן באַזעסן.
די גאווה האָט דאָס הויז צעטרעסלעט
און נישט דערלאָזט צו אונדז קיין טרייסט.

דער פעטער ווייסט,

אַז אונדזער זיידנס גאווהדיקער זאָג
געבראַכט אויף אונדזער שטוב האָט קלאָג,
ווייל החיים והמות איז ביר הלשון:

עס האָט דער פלאַם

פון אונדזער שטאַם

פאַרטונקלט זיך —

דאָך גלייבט דער פעטער,

אַז נאָך נישט פאַרלאָשן.

ענער זומער, ווען אונדזער פעטער האָט אַריינגעפירט
 צו אונדז אין שטוב די מעשהדיקע וועלט,
 געווען איז צווישן יאָרן פיל דער שענסטער.

כאָטש ברויט האָט דעמאָלט אויך אין שטוב געפעלט
 און ס'האָט די נויט אַריינגעגרויט
 מיט שוואַלכנגרוי באַגינען שוין אין פענצטער,
 דאָך האָט דער הונגער אונדז פיל ווייניקער געקוועלט
 און ס'האָט די אַרעמקייט אונדז נישט דערשלאָגן —
 און וואָס עס האָט די וואָר אונדז דאָן פאַרפעלט,
 האָט אונדזער פעטער שוין מיט מעשהלעך דערטראָגן.

נאָר אומגעריכט עס איז דער קאַלטער האַרבסט
 אַרײַן צו אונדז מיט טריבע רעגנס.
 אַוועק דער פעטער איז קיין לאָדזש
 און האָט מיט אונדז אויף אייביק זיך געזעגנט.
 פאַר וואָס? פאַר ווען? אומזיסט די מי
 זיך צו דערוויסן און דערפרעגן.
 גיי פּרעג דעם ווינט אין גאַס וואָס בלאָזט,
 אַז טאַטע-מאַמע שווייגן שטומע.
 ווי פּלוצעם האָט ער אונדז פאַרלאָזט!
 און אויך פאַרלאָזט האָט אונדז דער זומער.

ערשט שפעטער העט, אין יאָרן צוויי אַרום,

צו אונדז אין שטוב געקומען זענען קלאנגען :
מען האָט געזען אים... פון אַ פּאַבריק אין לאָדזש
איז ער „אין דייטש געקליידט“ בקלות־ראש געגאָנגען.
ס'זאָל וואָר זיין אלץ וואָס ס'האָבן לייט דערציילט,
קומט אים, כאַטש נעם פון חרפה טו אַנטלויפן.
גערעדט ביי אונדז עם האָבן סינד און קייט,
אַז הענעך אונדזער פעטער איז אַ כּופּר.

אַ כּופּר! ס'אַר אַ שרעקלעך וואָרט!
ס'האָט אין דער היים ביי אונדז געקלונגען,
ווי גלייך ער וואָלט אין טמא אָרט
מיט טריפה אָרגל זיך צעזונגען.
צי טאַקע דאָס — באַהיט אונדז גאָט! —
עס איז פון אים אין לאָדזש געוואָרן?
סיי ווי זיין אָנדענק ביי אונדז האָט
פאַרשטאַכן זיך אין לייב — אַ דאָרן.

די ערד פאַרציט איר ווונד מיט גרינס
און ס'בליט די שפּראַצונג אויך אויף גריבער,
אין מענטשנס האַרץ נאָר בליט די ווונד
און דעקט זיך אָפּ ביי יעדן פיבער.
ווייל וויפּל נאָר מ'האָט נישט געפרוווט
דעם פעטער הענעך צו פאַרגעסן —
אין יעדן אומגליק ווי אַ רוף
זיין נאָמען פלעגט זיך לאָזן הערן
און אין די טרויעריקסטע מעת־לעתן
זיין אָנדענק האָט געקאָסט אונדז טרערן.

ערשט שפּעטער האָט מען אונדז דערציילט,
וואָס ס'איז מיט אים אין שטאָט געוואָרן.
פאַרפלאַנטערט האָט ער זיך אין נעץ פון מיסיאָנערן

וואָס האָבן אין דער גרויסער שטאָט געלויערט.
געקענט האָט ער ביי זיי אַ גדול ווערן,
ווען דאָס וואָלט לענגער נאָר געדויערט.
געשיקט אים אין דער וועלט אַריין מיט באָרד און פּאות
זיי האָבן מיט פּאַראַד, אויף צו באַווייזן,
ווי ווייט דאָס קריסטוס־ליכט אויף ס'ניי איז
אַראָפּ צו די וואָס זינדיקן און גרייזן.
נאָר פון זיין מויל אַרויסגערעדט האָט גאָט
און ביטערניש וואָס ברענגט צו אַלעם בייזן.

אין פּראַנקרייך האָבן שררהס אים געהערט
און אַלע צייטונגען פון אים געשריבן,
אין בעלגיע האָט ער גרויסע לייט
ווי בינען אַרום זיך געקליבן.
מיט רעש איז ער אַדורך
די גאַנצע נייע ערד
און אויף זיין צוריקוועגס פאַר דער קיניגין
אין ענגלאַנד אויך געשטאַנען.
געוואָרן פעט זיין נאָמען איז מיט רום,
ביז וואַנען...

אין א שטילער נאַכט, אין האַלענדיש אַמסטערדאַם
איז ער אַליין אַוועק צום באָרטן,
געבליבן שטיין אַ פינאַטערער ביים ברעג פון ים
און מער שוין נישט אַוועק פון דאָרטן.

זיין נאָמען האָט אַ רויש געטאָן
און איז אויף אייביק שוין פאַרשוונדן.
עס האָט זיין טויט נאָר אויפגעלעבט
ביי אונדז אין האַרץ די אַלטע ווונדן.
מען האָט געברענגט אונדז אַ פאַקעט
מיט רויטן טריוואַקסענעם זיגל

דאָס האָט זיין נוססער על-חטא
 אהער געגרייכט דאָ צו זיין וויגל.

— פאַרפלאַנטערט כ'האָב זיך אין אַ נעץ,
 האָט ער אין דעם פאַפיר געשריבן —
 נאָר אויף מיין זינדיק שוואַרצער לעצט
 בין איך דער זעלביקער געבליבן.
 ווען איך וואָלט לעבן נאָך געקענט,
 אזוי ווי איך טו איצטער שטאַרבן,
 איך וואָלט מיט מיינע מידע הענט
 געשטעלט זיך ביי דעם קעסל — פאַרבן.
 פאַר אַלץ וואָס איך האָב שלעכט געטאָן,
 כ'בין אַפצוקומען גרייט מיין עונש.
 נאָר ווען איך גיב זיך אַ דערמאָן,
 אז איך וועל מער ביים קעסל שוין נישט
 קיין מאָל שטיין און מישן פאַרב,
 טוט אפשר באַנג מיר, וואָס איך שטאַרב.

כ'גיב אָפּ צו גאָט איצט זיין פקדון
 די אומרואיִק־פאַרצערטע זעל,
 איך וועל מיט אים זיך ווייטער לאָדן
 און יושר זוכן ווייטער כ'וועל.
 ס'איז וואָר, אז כ'בין געווען פאַרדאָרבן
 און פון להכעיסן פאַרבלענדט,
 דאָך — פון מיין אייגן בלוט דער קרבן,
 בין איך דאָס ווערק פון זיינע הענט.
 האָסט מיט עקשנות מיך געזאָטלט, גאָט,
 און מיט מרידה אָנגעשפּאַרנט —
 האָב איך געקענט דען ווערן בטל, גאָט,
 פאַר דעם וואָס זיי, די מענטשן, צאָרנט?
 האָסט אויפגעבלאָזן אין אַ פלאַם

אין מיר דעם ווילן צו גערעכטשאפט —
בין איך דען שולדיק, וואָס מיט שינאהסם
געווערט כ'האָב זיך פון מענטשן-קנעכטשאפט?

איך האָב געלעבט און האָב געמאָן
לויט דעם, ווי דו האָסט מיך געפורעמט,
און אויב איך בין געפאלן טיף
אראָפּ פון דיין נסיונות-טורעם,
איז עס דערפאר,
וואָס דו, מיין האַר,

האָסט מיר קיין פלינגלען נישט געגעבן.
זאָל פסקנען דיין הויך געריכט,
צי קען מען פון אַ וואָרעם וועלן,
אז ער זאָל ווי אַן אָדלער שוועבן?
צי קען מען משפטן די שלאַנג,
וואָס נישט ווי אַ הירש איז זי געלאָפן?
ווען קאַליע ווערט די פאַרב אין טאַפּ,
וויילסטו ס'געוואַנט דערפאר באַשטראָפן?

און נאָך און נאָך געשריבן האָט ער אינעם בריוו
וואָס איז צו אונדז מיט זינגלען אָנגעקומען.
דער ווערטער-פשט איז פיינלעך-טיף
אין טרערנוויי ביי אונדז פאַרשוומען.
וואָס איז דען וויכטיק זיין גערייד?
סײַ ווי האָט ער נישט גוט געענדיקט
און ס'לעצטע ביסל קינדערפרייד
אוועק מיט אים איז שוין אויף שטענדיק —
אוועק אין יענעם טריבן טאַג,
ווען אָפגעווייאַנעט האָט דאָס גראָז,
אין קאַלטן ווינט פון האַרבסט פאַראומערט.

ווי פלוצעם האָט ער אונדז פאַרלאָזט!
און אויך פאַרלאָזט האָט אונדז דער זומער.

חצותן

איז גראָ געוואָרן אלץ אַרום
און ס'האַט געשטעלט זיך אָסיען פרי.
עס האָט פאַרשמעקט פון אומעטום

מיט גרויע זאָרגן נאָך „אף ברי“.
די גרויסע וועלט האָט זיך פאַרמאַכט
און ס'האַלט די נויט אונדז אין איר קרייז.
אַ קליינער טאַטע זיצט און טראַכט
און שנעל דער מאַמעס קאַפּ ווערט ווייס.

צום ערשט עס האָט דער טאַטע זי געטרייסט :
— צום האַרבסט וועט שטעלן זיך אויף ס'ניי דאָס מיסחר
און ס'וועט אונדז גאָט מסתמא נישט פאַרלאָזן.
די מאַמע האָט מתנגדיש-קאַלט ווי איין
פון אים זיך טרייסטן נישט געלאָזן :
— ס'קאָן זיין, דאָס מיסחר וועט אויף ס'ניי
אוועק אין אָסיענצייט ווי שטענדיק,
נאָר דו, מיין מאַן, פאַרגעסט דערביי,
דיין מיסחר איז שוין לאַנג פאַרענדיקט.
פאַרקויפט איז שוין דאָס לעצטע פעל
און ס'איז דאָס געלט שוין לאַנג אין גאס —

כאָטש נעם און שינד פון לייב די הויט
און שנייד דערפון א לעדערפאָס.

געווען איז זי, זעט אויס, גערעכט,
איר השבון איז געווען א שטרענגער.
די ווייטערדיקע טעג און נעכט
האָט זי געזען, ווי כמארעם הענגען
און קיין שום שטראַל האָט נישט פאַר אונדז
אין פינצטערניש זיך דורכגעבראַכן.
פאַרלאָשן האָט שוין אונדזער נויט
א יעדעס פלעמל פון בטחון.

ביז איין מאָל האָט דער טאַטע שטיל
געפרוּווט מיט איר נאָך איבערריידן:
— זעט אויס, אז גאָט אַליין מיך וויל
איצט מיט דער גאַרבעריי צעשיידן.
געירשנט כ'האַב דאָס גאַרבערפאַך
און תמיד זיך דערביי געהאַלטן.
נאָר אפשר איצט... אן אַנדער זאָך
כ'וועל טאָן דאָס לעבן צו דערהאַלטן.
עס בויט זיך איצט א נייע מיל,
איז וועל איך אויפהערן צו גאַרבן.
מען קען פאַרדינען דאָרט נישט פיל,
נאָר דאָך פון הונגער שוין נישט שטאַרבן.

אַזוי האָט ער צו איר גערעדט
און זי האָט זיך מיט שוויים באַגאַסן:
— וואָס הייסט, א שכיר-יוּם ער וועט
ווערן איצט? און זיין פרנסה
וועט זיין פון שלעפּן זעק מיט מעל?
א טרעגער גאָר... דערצו ביי וועמען!
ביים בעקערס זין וואָס אָן א נאמן

עם האָט די שטאַט זיי נישט געטרויט
דאָס הלה־נעמען פונעם ברויט!

דערויף דער טאטע האָט קיין וואָרט
איר נישט געזאָגט דער מאמען מיינער.
נאָר אַנשטאַט אים דער הונגער האָט
אין אונדזער שטוב גענומען טענהן.
גערעדט עם האָבן פייכטע ווענט
און ס'האָט די נויט שוין אָפגעפסקנט:
פון טאָג צו טאָג מען האָט דערקענט,
אַז זי, מיין מאמע, איז שוין מסכים.

פאַרזיסט האָט מען די האַרבע פיל
אַצינד מיט האַפענונגען נייע:
— און אַז מ'אַרבעט שוין אין מיל,
איז וואָס דערפון?
ס'איז דען אַ ראיה,

אַז דאָס אויף עולמות אַרויס איז?
ס'איז טאַקע אמת, דער פאַרדינסט
פון שלעפּן זעק שוין נאָרנישט גרויס איז.
און דאָך, אַז נאָט זאָל העלפּן נאָר,
מען קאָן אַ בידנעם גראַשן שפּאַרן,
ביז פּורים־צייט כאַטש פינף פעל
ביי די קצבים זיך אויסצאָלן
און דאַן — ווי נאָר דער מאַרק זיך שטעלט —
צוריק צו זיך אין נאַרבעריי.
דער עיקר נאָר: דאָס ערשטע געלט —
און ס'מיסחר גייט אוועק אויף ס'ניי.

נאָר ס'מיסחר איז שוין נישט אוועק
צוריק ביי אונדז. ס'איז שוין פאַרפאַלן.

געשלעפט דער טאטע האָט איצט זעק
און איז ביי זיך נאָך מער געפאלן.
געווען איז ער איצט שטויביק־ווייס
און האָט געשמעקט מיט בעל־עגלה,
דאָך שטום האָט ער אויך איצט געשפרייזט
און האָט די לאַסט אויף זיך געטראָגן.
פאַר וועלכע זינד — ווער ווייסט, ווער ווייסט —
האָט ער זיך נאָך על־חטא געשלאָגן?
אויף הויכע שווינדלדיקע טרעפּ
ער האָט מיט זעק זיך איצט געוואַקלט,
די זעק האָט ער אַרויפגעשלעפט,
נאָר ער אליין — אַראָפּ אין גאַנג
דערקראַכן איז שוין צום סך־הכל.

און אַט אזוי האָט ער געצאָנקט
דער שטילער ייד,
מיין טאטע.
נאָר ערגעץ טיף אין אים עם האָט אַ פונק געגליט
און ס'האָט גענאָגט ביי אים אין האַרץ אַ וואָרעם.
און וואָס ווייניקער אין שטוב די זעט
און וואָס האַרטער ס'איז געווען די וואָר אים,
אַלץ הייסער איז געוואָרן זיין געבעט
און ס'האָט זיין פנים אויפגעלויכטן פון יסורים.
ער האָט די אויגן טיפער נאָך אַראָפּגעלאָזט צו דר'ערד
און נאָך עניוּתדיקער, שעמעוודיק געשוויגן,
און איז אַרומגעגאַנגען, אין זיך אליין פאַרהערט,
ווי ס'וואַלט זיין אינגעווייד אַ קוים דערהערטן ניגון
אויסגעזונגען דין אזוי און שטיל אים
מיט ווערטער טרייסטנדיקע פונעם תהילים.

דער תהילים ביי זיין איצטיקן געמיט

געוואָרן איז זיין שטענדיקער באַגלייטער.
 געזאָגט אים פּסוקימווייז האָט איצט דער ייד
 ביים שלעפּן זעק אויף שיפּער לייטער,
 און וווּ אַ רגע נאָר אַ פּרייע איז
 געווען פון שלעפּן און פון טראָגן,
 האָט ער אַוועקגעזעצט זיך אין אַ ווינקל שטיל
 און זיך פּאַרטיפּט אין תּהילים-זאָגן.

קיין גרויסער לַמְדָן נישט געווען מסתּם,
 דאָך לערנען פּלעגט ער פּריער ביחידות.
 קיין תּוספות נישט, קיין ר"ן און קיין רשב"ם,
 דאָך אין משניות קלאָר געווען דער ייד איז.
 אַ בלאַט גמרא — כאַטש קיין מאָל אויף אַ קול —
 ער פּלעגט גאַנץ אָפּט פּאַר זיך אַליין נאָך לערנען.
 קאָן זיין, ווען נישט דער שווערער עול,
 ווען נישט די גאַרבעריי,
 די אַקסנפּעל,
 די הערנער —

זיין לערנען וואָלט געהאַט אַ האַפּט
 און וואָלט אים כּבוד אויך פּאַרשאַפּט.

נאָר איצט האָט ער דאָס לערנען אין אַ זייט
 אַוועקגעלייגט, ווי ס'וואָלט געווען אַן עזות,
 אין אָט דעם מעמד זיינעם מיט לומדות זיך צו ווייזן.
 אַ טרעגער... אַ שכיר-יום... געטראַכט עס וואָלטן לייט:
 זיין פּראַקטייט איז דאָס לערנען נאָר מבזה.
 ס'האָט פּאַר זיין שטאַנד אַצינד פּיל מער געפּאַסט
 די מוסר-ספרים פּראַקטע, אָן די פּשטלעך.
 עס האָבן טאַקע איצט פּיל מער גערעדט
 צו אים פון עיברייטייטש די ווונדערלעכע בלעטלעך.
 דערזען האָט ער אין זיי אַ נייע וועלט

און א באשייד אויף זיינע שטומע שאלות,
און אויב עם האָט אים עפעס דאָך געקוועלט,
האָט ער געזוכט איצט טרויסט אין „שיר המעלות“.

ער האָט ווי פריער זעלטן ווען גערעדט,
זיין דימיון-וועלט פאַר קיינעם נישט צעעפנט.
נאָר אָפט אַצינד עם פלעגט מיט אים זיך טרעפן,
זיצנדיק אויף שטרוי פון האַרטן בעט
מיט מידע שלעפּעריקע אויגן ביי „המפיל“ —
עם האָט זיין גוף פון אומרו אויפגעצאָפלט
און ס'איז אַ רעיון דורך אים מיט אַ שוידער.
ער האָט געזען די שויבערדיקע קעפּ
פון שלאָפנדיקע קינדער אויפן קנוידער
פון אַן אויסגעקנייטשטן קישן
און עפעס שטיף האָט ער צו זיך געברומט
און עפעס שטיף האָט ער צו זיך גערעדט,
צו זיך אליין, צו זיך אליין נאָר:

היתכן, ווי געוואָלד!

ווי קאָן דאָס זיין גאָר,

אַז אַ וועלט זאָל רואים שלאָפן

איינגעקנוידערט קאָפּ אין קישן?

עמעץ מוז דאָך ערגעץ זיין,

ולא ינום ולא יישן,

וועלכער וואַכט און הערט זיך איין,

וועלכער היט מיט אויגן אָפן,

היט די וועלט, ווען אלע שלאָפן.

אין דער פינצטערער אשמורה אויף אַ פאָדעם הענגט די וועלט,
פאַר כביכול האָט דער משחית זיך שוין וואַרטנדיק געשטעלט.
וועט דער לעצטער ייד פאַרשלאָפן אויף אַ רגע נאָר און בלוז,
רייסט ער אָפּ דעם פאָדעם דינעם און די וועלט ווערט ווידער אויס,
און די וועלט ווערט ווי פאַר בראשית — שוואַרצע וואַסערן אין ווינט.

נאָר די שטים פון גאָט וועט קלאָגן : אוי לי אוי לי, וויי און ווינד!
 וויי דער וועלט וואָס האָט מיין נאָמען נאָר אַ רגע נישט געקענט!
 וויי צו מיר איז, דעם פאַרדאַרבער צום באַשאַף פון מינע הענט!
 וויי צו דעם וואָס איז פאַרשלאָפן — קלאָגן וועט די שכינה־שטים —
 און די וועלט אין נאַכט געלאָזן אָן דעם צלם־אלוקים!

ער האָט דערביי די הענט אין חושך אויסגעשפּרייט,
 ווי ער וואָלט זיי צו עמעצן דאָרט ווענדן.
 די לעצטע צייט האָט ער ביי נאַכט
 אין פינצטערניש זיך לאָנג אַרומגעדרייט
 און נאַרטלען מיט אַ זאַק גענומען זיינע לענדן.
 נאָך שפּעטער אויך זיין קאָפּ מיט אַש האָט ער באַשיט
 און אין דער שטוב אַרומגעשפּרייזט מיט אַבלדיקע שריט
 אין הוילע זאָקן.

עס האָבן אין דער נאַכט דערהערט זיך זיינע רייד
 פאַרכטיק און דערשראָקן.
 מיט קאַלטן שווייס באַגאַסן,
 עס האָט געקלאָגט זיין וויינענדיקער גוף,
 געיאָמערט אין די שפּעטע הצותן.
 אין זיינע רייד מיט וואַרעמע און טרויעריקע קלאָנגען,
 עס איז אין פאַרמעט־געלן שיין פון מולד אויפגעגאַנגען,
 דער צימערדיקער אומעט פון אַ ווייטן שליאַך,
 וווּ ביי אַ שטיין אין מיטן וועג
 עס האָט געוויינט די מאַמע רחל פון תנך.
 מיט בלייבע אויסגעשטרעקטע הענט
 איז זי געשטאַנען אויף די שידוועגן אין ווייסן,
 און אין דער מיט פון נבוזרדננס מעכטיקע חילות
 זי האָט געוויינט און אין יללות
 פאַרגאַנגען זענען זיך די קינדער ביי די מאַמעס אויף די הענט
 און ס'האָבן מיטגעכליפעט אַלטע זקנים־בערד:
 יידן מיט די קעפּ אַראָפּגעלאָזט צו דר'ערד
 געגאַנגען זענען אין דער נאַכט אַרײַן אויף גלות.

יורדישער אומעט

יי די בעל־בתים פון דער מיל,
די זין פון נאָסקע בעקער,
מיין טאטע האָט אַ פנים נישט פאַרזוכט

דעם טעם פון האָניק־לעקעך.

געווען איז לוי־נחום הויך און גראָב

און מיט אַ קליען־פנים אַ מגושמם.

אַ יונג וואָס האָט זיך ווי אַ נאַנדז געשטאַפּט,

דערצו אַ האַלבער נאַר, אַ חושים.

דערפאַר איז בעריש, דער צווייטער בעל־הבית,

געווען אַ יידל פלינק און זשוואַווע.

ס'האָט נאָט געבענטשט אים מיט אַ נאָז

און אייגעלעך וואָס פרעסן איין זיך ווי אַ זשאַווער.

ער האָט אַ פלינקן קאַפּ געהאַט

און געלט אַליין געווען איז אים שוין ווייניק.

מען האָט געפילט: מיט געלט שוין זאַט,

ער וויל אַצינד אַן אַנדער ביסל תענוג:

עס וואַלט דאָס „ראַזאַריי“ אים נישט געשאַט

און רעכט האָט ער דערויף געהאַט שוין לויט זיין מיינונג.

ס'האָט לוי־נחום פון קיין חכמות נישט געוואָסט:

פאַר אים מיין טאטע איז געווען ווי יעדער טרעגער.

ביי אים האָט יעדער אַרבעטן געמוזט,

נישט אפצורוען זיך א רגע.
געשרינגן האָט ער, שילטנדיק דערביי:
— הייב די לעפל דו, שלימזלדיקער פגע!

פאַר דאָס האָט בערישיל אַן אַנדער גאַנג
געהאַט צו די עבדים זיינע.
ווייך און גליטשיק ווי אַ שלאַנג
איז ער געקראָכן אין די ביינער.
געשרינגן האָט ער קיין מאָל נישט,
נאָר שטיל געפירט זיך די חשבונות;
מיט רייד האָט ער דעם קאַפּ פאַרמישט
און איינגעשרומפן שוין דער לוי און.

מיין טאַטן האָט ער דווקא גוט
באַהאַנדלט ווי אַ בעל־רחמנות:
— נו, רוט זיך אָפּ כאַטש אַ מינוט,
ס'איז אויך צו שווער דאָך, בנאמנות.
אַ ייד ווי איר מיט אייער כח
איז ווערט ביי גאָט אַ בעסער מעמד.
זעט אויס, אַ ביסל שכל אויך
מ'דאַרף צו ווערן אַ מלמד.

דער טאַטע האָט דעם דריבנע שטאָך
שווייגנדיק פאַרליב גענומען,
נאָר גוט געוויסט האָט ער: דער תוך
וועט גיפטיקרוים ערשט שפעטער קומען.
ס'האָט בערישיל זיך נישט געאילט.
פון אַרבל אָפּגעפּוצט אַ פלעק,
די זעק מיט מעל האָט ער געציילט
און מיט דער שאַרפער נאָז געשמעקט
און פּלוצעם צו דעם טאַטן שנעל

געמאָן אַ שמייכעלע אַ קרומען :
— עס איז דער ריח פון אייערע פעל,
זעט אויס, מיט אייך אַהער געקומען.
איך האָב געטראַכט דערפון שוין פיל,
אַ מאָדנע זאָך דערין מוז שטעקן :
ביי נתן בעקערס זין אין מיל
מיט גאַרבעריי עס זאָל גאָר שמעקן ?

אַ קורצע צייט דערנאָך
אויס טרעגער שוין מין טאַטע איז געוואָרן.
געווען איין זאַק איז שלעכט, זעט אויס, פאַרנייט
און ס'האַט פון אים געשיט זיך קאַרן.
דערזען האָט דאָס דער בעל-הבית,
דער גראַבער יונג, דער לוי-נחום,
האַט ער צום טאַטן זיך געלאָזט,
אַז מ'האַט געמיינט, עס איז שוין נאָך אים.
פון אַלע טרעפּ האָט ער אים שיר
איז ווילדן כעס אַראָפּגעשלידערט.
דעם טאַטן מ'האַט אוועקגעפירט,
און ער געשריגן האָט כסדר,
גערעוועט ווי אַן אַקס ער האָט :
— נעמט אים צו פון מיינע אויגן,
איך זאָל שוין ווערן זיינע פטור :
כ'זעל ממית... איך שווער ביי גאָט,
און וועל נישט האָבן קיין חרטה.

און אַט אַזוי געווען עס איז דער סוף
פון טאַטנס שלעפּן שווערע זעק אין מיל.
אַ וואַכן צוויי איז ער געווען אין שטוב
און מיטן תהילים די יסורים אָפּגעקילט.
דערנאָך איז ער אוועק צוריק צו גאַרבעריי,

נאָר נישט פאַר זיך — ביי מאָטל גארבער
האָט ער די פרעמדע פעל זיך גארבן איצט געשמעלט.
מיין מאמע האָט געזאָגט דערביי:
— זעט אויס, אַז אויך ביי צייטנס שטארבן
נישט אימלעכן באַשערט איז אויף דער וועלט.

נאָר ער,

דער טאַטע מיינער,
ווי נישט אים עם וואָלט דאָס אַלץ געמיינט:
ווי פון אַ ליכט פאַרבלענדט
וואָס נאָר פאַר אים אַליין עם שיינט,
געשפּרייזט האָט ער מיט טריט נישט היגע אויף דער ערד,
און זיינע אויערן, מאָדנע אָנגעשפיצט,
ווי אין אַ ניגון אין אַ ווייטן איינגעהערט.

קיין נחת פון זיין אַרבעט נישט געהאַט
עם האָט דער נייער בעל-הבית, ר' מאָטל:
עם האָט מיין טאַטע צום שלימזל, אַקוראַט
אווו מען דאַרף נישט, דאָמב אַריינגעשאַטן.
אין קאַלך האָט ער די פעל פאַרברענט
און ס'האָט דער פאַלץ אין זיינע ציטערדיקע הענט
שראַמען בלוטיקע אויף לעדערלייב געשניטן,
ווייל ער, מיין טאַטע, האָט פאַרטראַכט זיך
אין דער מיטן
פאַלצן.

עם איז די פעל געוואָרן שטייף,

גערוישט מיט בלעך ביי יעדערן באַריר

פון צו פיל זאַלצן,

אָדער ווייך און פאַליק ווי פאַפיר

פון צו פיל שוועבלשטאַף,

פון צו פיל „זויער“.

ער האָט שוין אויפגעהערט צו זען,
אַרײנגעטאָן אין קלער,
אין טראַכטן
און אין טרויער.

אַ הלום איז געווען שוין איצט אין שטוב
דער הערינג פון אַ מאָל אָנשטאָט די פיש
מיט פראַסטן ברויט אויף שבתדיקן טיש.
עס האָט די מאַמע שוין קיין טענות נישט געהאַט,
און בלויז אין כליפן
באוועגט זיך האָבן אירע בלויע ליפן.
מיין טאַטע האָט זיך שטיל אַרומגעדרייט,
צו זיך גערעדט מיט עפעס מאָדנע רייד,
און יעדעס וואָרט
אין זיינע טרערן שטילערהייט
מיט בענקשאַפטן געוועזן אָנגעגליט איז.
זיין טרויער איצט
און אויך, מ'שטיינס געזאָגט, זיין פרייד
געלעגן איז אין למנצח על הגיתית.

ירושלם

יים אָרעמאָן עס ציט זיך לאַנג דער הונגעריקער טאָג,
נאָר ס'לויפן גיך די איינגעדארטע יאָרן.
אין שטענדיקן קבצנישן געקלאָג

מיר זענען פּלוצעם גרויס געוואָרן.
נאָר מער ווי אַלע איז אין אונדזער שטוב,
ממש איבער נאכט, די שוועסטער אויסגעוואַקסן:
הויך און שיין — אַ יונגער בערעזניאַס
וואָס גלייכט זיך אויס נאָך ווינטערדיקע שלאַקסן.

פון וואָנען איז אין אונדזער אָרעמשאַפט
אַזאַ געוויקס אַ שיינער אויפגעגאַנגען?
איר גאַנץ געשטאַלט געוועקט האָט שטילע פרייד,
ווי ס'וועקט די רוי אין האַרץ אַן אַוונטפעלד מיט זאַנגען.
דער שטערן הויך און אויסגעאידלט בלייך
האַט פונעם לאַקנבלאַנד געלאָזט זיך צאַרט באַרעמען.
אַ טיפער זומערבלוי, ווי מיטן טאָג אַ טייך,
באַהאַלטן האָט זיך אונטער שמאַלע ברעמען.
דער בליק — אַ שפיגלדיקער בלענד,
פאַרהילט אין זייד פון שאָטנדיקע וויעס,
דער קינבאַק עטוואָס שאַרף אַרויסגעווענדט
און דער אַוואַל אַ צאַרטער, דאָך געוואַנטער:

געווען אין אים איז מיידליש-שטילע צניעות
מיט זיכערקייט און אויסדרוק פון כאראקטער.

נאָר אומבאָמערקט האָט זי געטאָן אַ וואַקס
און פון די קינדערקליידלעך אויסגעשאָסן.
אָט ערשט האָט זי געוויינט אין מיטן נאכט,
אויפגעוועקט פון טאַטנס שפעטע חצותן,
געשפילט זיך נאָך אין הויף אין בלויון העמד
און אויף אַ באַנק — אַ באַן — אַרומגעפאָרן
— און איצט איז זי שוין גרויס און עפעס פרעמד
אין שטוב ביי אונדז צו אַלעמען געוואָרן.

עס ווייט פון איר שוין איצט מיט פרעמדן סוד:
כאָטש נאָנט איז זי — דאָך עפעס ווי אַ ווייטע.
פאַרבונדן האָט דורך איר זיך צוריק מיט אונדז די שטאַט,
מיט מיידלעך-חברטעס און ווילע יונגעלייטלעך —
און מאָדנע איז פאַר אונדז, וואָס זי
פון אונדזער שטוב דער אָרעמער, מיט שכל
רעדט מיט אַלע, ווי עס פאַסט
פאַר אַ גלייכע נאָר מיט גלייכע.

און שווער איז קינדערישע מוחות צו באַגרייפן
די קראַפט וואָס מיר דערשפירן אין איר האַלטונג.
באַשיידן-שטיל און דאָך אַן אומבאַרירלעך-שטייפע,
זי גייט אַרום צווישן דעם געזעמל.
ווי קומט צו איר אזוי פיל שטאַלצקייט קאַלטע,
אַ זיכערקייט אַזא אין איר באַנעמונג?

און חידושדיק איז אונדז, די קינדער, נאָך פיל מער,
וואָס אונדזער מאַמע שוויינט, ווי אַלץ געווען וואָלט ריכטיק.

איר מאטער בליק, פון נויט און זאָרגן שווער,
ווערט קוקנדיק אויף איר גרינג אזוי און ליכטיק,
א ווייטער שמייכל העלט
אויף איר פנים מידן —
וועסט שווערן, אז זי קוועלט
און איז דערפון צופרידן.

און אונדזער שוועסטער שיינט
פון טאָג צו טאָג אַלץ שענער.
די מאַמע איז אַליין
פון איר איצט שוין פיל קלענער.
זי וואַקסט — נאָר ס'דוכט זיך אויס,
זי איז אזוי פון שטענדיק.
איר יונג־צעבליטער חן
איז מלכותדיק און בלענדיק.

די מאַמע קוקט אין איר ווי אין אַ שפיגל.
עס דוכט זיך אויס, זי האָט באַקומען פלינגל
און איז אַליין געוואָרן גרינגער,
מיט יאָרן פיל אויך יינגער
נעבן איר, דער טאָכטער, ס'בלוט און פלייש דאָס אייגענע.
זי קאָן שוין איצט נישט שווייגן מער,
עס שפּאַרט פון איר אַרויס אַ פרייד,
אַ לויב צו גאָט וואָס האָט זי אינעם קלעם
פאַר דער שטאַט און אירע לייט
נישט פאַרשעמט.

און ווען מיין שוועסטער גייט אין גאָס אַוועק,
די מאַמע שטייט ביים פענצטער לאַנג און פליסטערט
רייד וואָס מיר דערכאַפּן נאָך נישט זייער זין :
— געשטראָפּט האָט גאָט מסתם מיך נישט אומזיסטן,

איך האָב די שטראָף ביי אים געוויס פאַרדינט;
נאָר מיינע קינדער, גרויסער נאָט גערעכטער,
שטראָף נישט מער פאַר מיינע זינד.

ביי יעדן קער מיין שוועסטערס,
ביי יעדן וואָרט, אַ לאַך, אַ בויג,
געשפּראַכן עין־הרעם האָט מיין מאַמע,
גערעדט צו זיך :
— די באַבע בלומע, איר צו לאַנגע יאָר,
עס איז דאָס מיידל אויסן אויג.

דערביי האָט שוין די מאַמע אונדז דערציילט
(א זאך וואָס קיין מאָל נישט אין איר שטייגער)
פון אונדזער באַבע בלומע דער פאַרשוין,
וואָס אז זי פלעגט דעם מאַרק אַ מאָל פאַרבייגיין,
די היטלען פון די קעפּ אַראָפּ
פלעגט נעמען דער המון.

די באַבע בלומע, אונדז צו לאַנגע יאָר,
מיר האָבן ווי אין נעפּל נאָך געדענקט.
ס'דערמאָנט זיך ווי אַ חלום אויף דער וואָר :
זי האָט אונדז איין מאָל בעת אַ קרענק
קאַנדל־צוקער ווייסן דאָן געברענגט.
געווען איז זי אַ זקנה שוין
און האָט נאָך אַלץ די שטאַט פאַרחידושט.
אין איר אלמנהשאַפט האָט זי אַליין געווינט,
אַליין פאַר זיך געמאַכט אַ ווייבערישן קידוש
און פאַר די ווייבער אין דער גרויסער שול
דאָס דאווענען פאַרטייטשט האָט זי אויף יידיש.
געווען איז זי שוין אַלט, נאָר תמיד ריין,

די גרוי קייט האָט פון איר אַראָפּגעשיינט;
 דער שטעקן אין איר האַנט — צוליבן שטאַט
 און אויך צוליב השיבות מין־הסתם.
 קיין גרויס עשירות האָט זי נישט געהאַט,
 נאָר כבוד פון דער שטאַט — אַ ים:
 ר' איטשעס מאַכטער! דאָס אייניקל ר' יונגס!
 און יחוס־עצמה! — זי האָט געשמט אין קאַנט.
 נאָך אזאַ חכמה און פאַרשוין איז
 נישט געווען אוודאי אינעם לאַנד.

אין איר צייט עם איז שוין אונדזער שטאַט
 געווען נישט דאָס וואָס נאָר אַ מאָל.
 דאָס וואַסער שעפט נישט אויס זיך אינעם ים,
 נאָר יעדער באַרג פאַרענדיקט זיך אין טאָל.
 דעם טאָל — דאָס האָבן מיר דערלעבט:
 געווען פון אונדזער שטאַט דער לעצטער שטאַפּל.
 די באַבע בלומע אָבער
 זי האָט נאָך פון אַ הויכער טרעפּ
 אַראָפּגעקוקט צום שטעטל
 וואָס האָט ביי אירע פיס געפיבערט און געצאָפּלט.

ביים טאַטן אין דער שטוב האָט זי נאָך אַלץ געקענט
 מיט טעכטער פריצישע אין רייכקייט זיך פאַרמעסטן.
 און שוין איז זי געווען! — די גאָס האָט זי פאַרבלענדט,
 ווי נישט אין שטעטל דאָ, נאָר אין „הויף“ אין גרעסטן
 זי וואָלט דערצויגן זיך און אויסגעוואַקסן.

מיין מאַמע האָט אונדז אויך דערציילט,
 אז ס'פּלעגן פריצים פאָרן וויפל מייל,
 כדי צו הערן איר פּויליש לשון
 און אירע „מאָוועס“,

דאָס הייסט אַזעלכע מינים דרשות
וואָס זי אין גראַמען האָט פון בוך אַרויסגעלייענט.

אין איר יוגנט
זי פלעגט נאָנץ אָפט קיין וואַרשע פאָרן
און זאַמען דאָרט אַ היפשע צייט.
צוריק אין שטעטל פלעגט זי ברענגען
ביכלעך פּוילישע (די מאַמע זאָגט: משלים)
מיט אויסטערלישע מוראדיקע רייד.
צוליב די ביכלעך טאַקע שיער נישט אַ צרה
האָט זי אויף זיך אַליין געבראַכט.
אַ מערכה — ס'האָט דער זיידע אין די טפּרים
זיי באַהאַלטן — נישט פאַר היינט געדאַכט.

די צייט איז דעמאָלט אַ נישט־רויאיקע געווען.
געהערשעוועט אין לאַנד האָט דער קאַצאַפּ —
דעם גאַנצן לאַנד אָן אומגליק איז געשען:
ס'האָט פּאָניע די ממשלה דאָ פאַרכאַפט.
דער פּאַן און פאַראַכעק, ווי אין משיח'ס צייט,
געבונטעוועט האָט זיך אַנטקעגן דער איוואַניע
און ס'האָט דאָס לאַנד געזירט אין קעסל פון מרידה.
אַ סברה, אַז אין דער פּאַווסטאַניע
פאַרמישט געווען עס זענען אויך פיל יידן.

אין שטעטל דאָ האָט יעדערער געוואוסט:
ר' איטשעס טאַכטער האָט דערין אַ חלק.
זי האָט מסתם אין וואַרשע קעגן רוים
אין יענער חברה זיך פאַרשווירן הייליק.
אַחוץ וואָס זי האָט געלט אַ שלל
שטאַרק בסוד געלאָזט זיך קאַסמן,
האָט מען געוואוסט, אַז זי באַהאַלט

דעם יונגן פריץ וואָיטשעכאָווסקי.
 גערעדט האָט מען: עם האָט דער צאר
 געזוכט אים דווקא צו דערטאָפן.
 כאָטש צוגעזאָגט אַ הונדערט שער,
 האָט ער אים נישט געקענט דאָ כאָפן.

נאָר ס'קריגל גייט צום וואַסער, ביז
 עם רייסט זיך אָפּ פון אים דאָס אויער.
 געווען אין שטאָט אַ מסור איז —
 און ס'רינגלען שוין מיין זיידנס מויער
 קאָזאָקן אום מיט פיקעס גרויסע.
 אַ נס — מיין זידע מיט אַ כוסע
 און טאָקע מיט אַ מטמון געלט
 דעם „סטאַרשי“ זייערן האָט פאַרשיכורט.
 מ'איז אָפגעקומען בלוז מיט שרעק —
 זיי זענען פון דער שטאָט אוועק
 און נאָר געראַבעוועט אַ ביסל אויף זייער צוריקקער.

דעמאָלט טאָקע
 דער זידע אירע ביכלעך האָט באַהאַלטן
 אין הויילער שרעק צו זיך אין ספּריים־אַלמער,
 און לאַנג דערנאָך ס'האָט אים פאַרדראָסן,
 וואָס נעבן ספּריים, הייליק אָן אַ שיעור,
 געלייגט האָט ער דאָס טריפה־פּסול
 וואָס טרייבט די מענטשן קיין סימביר.

כאָטש פּריער
 דער זידע פלעגט אַליין אויך קוועלן,
 ווען זי פלעגט פאַר די פּריצים ליענען,
 באַזונדערס נאָר איז אים געפעלן
 די זאך וואָס פלעגט זיי מאַכן וויינען,

א מעשה מיט א יידן איינעם,
וואָס איז געווען אַ מוזיקאַנט,
און שפּילן פּלעגט ער לידער שיינע
אויף חתונות ביי ייד און קריסט —
געווען, זעט אויס, אַ ייד אַ פּיינער
אַט דער יאַנקל צימבאַליסט.

דער באַבע בלומעס יונגע יאָרן
איצט שימערן פאַר אונדז פון ס'ניי.
נאָר שווער איז אונדז אַצינד צו פּאָרן
די באַבע בלומע פון זכרון
מיט דער וואָס איז שוין לאַנג פאַרביי.

דער זכר פון דער באַבע בלומע
פאַר אונדז איז נאָר איר גרויקייט שטרענגע.
מיט סוד און פרעמדקייט דורכגענומען,
זי בלייבט אונדז ווי אַ נעפּל הענגען,
און אַלץ וואָס מיר זיך איצט דערמאַנען
און אַלץ וואָס מיר אַצינד געדענקען,
איז נאָר אַ גרויקייט אָן אַ פנים
מיט ווייטע קינדערישע קרענקען.

נאָר איינס האָט אונדז באַזונדערס זיך געדענקט:
דער באַבעס טויט און איר לוויה.
אין חלל פון דער קינדהייט הענגט
די ערשטע שרעק מיט שפיציקע געשרייען.
אין שטוב אַריין צו איר מ'האַט אונדז געברענגט
אין מיטן נאַכט, פון שלאָפן אויפגעוועקטע.
אויף דר'ערד איז זי געלעגן שטרענג,
אין שוואַרצן טוך אַ צוגעדעקטע,

און ס'איז די גרויסע שטוב אונדז ענג
געוואָרן פלוצעם מיט דער שרעק דאָ.

ס'ערשטע מאָל מיר האָבן דאָ דעם טויט
דערזען אין די נאָענטסטע דלדראַמות,
דערפילט: אַן אימה־סרודן מאַכט שאָרסטקע אונדזער הויט
וואָס קאַרטשעט זיך פון דעם געוויין דער מאַמעס.
די טויטע באַבע שטייף און שוואַרץ
אויף דער ערד אַצינד געוואָרן איז אונדז פרעמדער,
דערפילט מיר האָבן ס'קלאַפן פונעם האַרץ
דאָס ערשטע מאָל אין קינדערישע העמדער.

עס האָט געוועקט אי נייגער און אי שרעק
דאָס אַלץ וואָס מיר דערהערט דאָ האָבן:
— עס קומט אַ צייט, ווען יעדער שטאַרבט אַוועק
און יעדער, יעדער ווערט אין דר'ערד באַגראָבן.

אַ טויטע ליגט די באַבע אויפן דיל
און אין דער שטוב גייט אום אַ גרויסער סוד.
עמעץ פליסטערט וויינענדיק און שטייל:
דער מלאך־המות נעמט
אומגעפרעגטערהייט אַוועק זיין קרבן.
אַ צווייטער זאָגט: דאָס לעבן איז אַ שפּיל,
מיר זענען אַלע אין די הענט ביי גאָט.
(גאָט און מלאך־המות... מיט גרויסע שוואַרצע פליגל...
און דורך זיי די באַבע איז געשטאַרבן,
זיי זיצן איצט אין טוך־פאַרדעקטן שפיגל
און קוקן אין דער שטוב אַריין מסתמא).
מיר זענען שלעפּעריק און מיד שוין פון געוויין
און ס'פלאַנטערט זיך אין אויער אונדז אַריין:
— אויסגעהויכט האָט זי שוין די נשמה.

אויפגעוועקט מען האָט אונדז אין דער פרי.

א שכנמע האָט ברויט אונדז דאָן געגעבן;
כאָטש הונגעריק, דאָך קייענדיק מיט מי —
געקראַכן איז דער ביסן אונדז דערנעבן.
מיר האָבן זיך דערמאָנט דעם נעכטיקן ביינאַכט
און יעדער האָט פאַר זיך אויף ס'ניי גענומען קלערן
און טיף אין זיך דערפילט האָט יעדערער,
אַז דאָס וואָס איז געשען קאָן שוין נישט אַנדערש ווערן.

ביי דער לווייה האָבן קרעמער זייערע קראַמען צוגעמאַכט,
עס איז די שטאַט געגאַנגען זי באַלייטן.
אונדז קינדער האָט מען אין דער שטוב פאַרמאַכט,
נאָר דורכן פענצטער זענען מיר אַרויס
און נאָכגעגאַנגען פון דער ווייטן.
געזעסן בין איך מיט מיין שוועסטער אויף אַ שטיין
דעם בית־עולם־פלוויט אַנטקעגנאיבער.
מיין שוועסטער האָט געזאָגט: ווען ס'וועלן שוין אַהיים
די מענטשן זיך צעגין,
די באַבע וועט זיך אויפהייבן און פון בית־עולם־גריבער
זי וועט אוועק
אַ ווייטן וועג,
און מיט נשמות אַנדערע קיין ארץ־ישׂראל
וועט איר נשמה אויך דערשוועבן.
אַלע טויטע פליען דאָרט אַהין
און דאָרטן הייבן זיי
אויף ס'ניי ערשט אָן צו לעבן.

און כ'ווייס נישט, ווי אַזוי
געקומען איז ביי אונדז גאָר דער געדאַנק
צו גיין אַהין אין אָט דעם ווייטן לאַנד.
מיר זענען ביידע מיטן וועג אוועק
און גייענדיק שוין שעהן לאַנג,

געקומען צו א דערפל זענען מיר,
צוויי קינדער קליינע גאָר אליין
וואָס האָבן זיך פון שרעק צעוויינט.

ווען כאַסקל ליבעס האָט אונדז אויף זיין פּור
אַהיימגעברענגט אין שפעטער אָונט־שעה,
מיין מאַמע האָט אין ערשטן שיבעה־טאָג
געוויינט פאַר פרייד,
וואָס אירע קינדער זענען ווידער דאָ.

פארשטערטער נחת

יט איר מאַכטער דער געראַטענער
מיין מאַמע נעמט זיך איבער
און ציטערט, קיין ביז אויג זאָל איר נישט שאַטן.

נאָר זי, מיין שוועסטער, האָט

סיי ווי פון אַלע ליבער

אים, מיין אַרעמען, מיין שוויגנדיקן טאַטן.

אויך ער צו איר בנפשו צוגעבונדן

מיט ליבשאַפט האַרציקער און זאָרג געטרייער.

זיין יוגנטצייט וואָס איז שוין לאַנג פאַרשווונדן,

גיט אויף ביים אָפּשיין איצט פון איר באַהאַלטן פייער.

ס'איז זי וואָס ברענגט אים צוריק צו אונדז פון די רעיונות,

אין וועלכע ער אוועק שוין פון לאַנג אָן איז.

אַ שיינקייט זעט זי נאָר אין אַלע די חסרונות

וואָס טרייבן קינד און קייט נאָר צו לַצנות.

אין שטאַט ביי אונדז די איינציקע איז זי מסתם

וואָס האָט דעם שטילן ייד באַנומען.

פאַר וועמען בלויז אַ גאַרבער און אַ תם —

פאַר איר איז ער אַ קרבן-עולה

אויף דעם מזבח פון זיין אייגענער נשמה.

ס'זאָל זיין דערפון, וואָס זי, מיין שוועסטער, האָט

די לעצטע צייט אין ביכער אויך פארקאכט זיך;
זאָל דאָס די סיבה זיין, וואָס שטאַרק בסוד
קוקנדיק אויף איר די מאַמע קרעכצט און אָכצעט —
ווער ווייסט? עס האָט אונדז נאָט
מיט צרות פיל געבענטשט:
עס איז די לעצטע צייט געוואָרן
די שוועסטער אונדזערע
אן אַנדער מענטש.

שוין נישט וואָס פריער, ווען פריידיק און צעשפילט
זי האָט די שטוב פאַרהילכט, געזונגען און געלאַכט.
ווייט און פרעמד האָט זי זיך איצט געפילט
אין שטוב ביי אונדז. תמיד נאָר פאַרטראַכט,
אין ביכלעך אַלערליי גאַנצע טעג פאַרלייענט,
פון אַליץ אַרום אין גאַנצן אויסגעמאַן —
זי איז אין זיי ווי אין אַ תהום אַרײַן,
און וואָס אין שטוב געשעט,
עס גייט זי גאָרנישט אָן.

געפרוּווט די מאַמע האָט מיט איר שוין איין מאָל
וועגן דעם אַ רעד טאַן, ווי דער שטייגער.
האָט זי אַ כאַפּ געמאַן דאָס בוך און איז אַוועק
און ס'איז אין שטוב איצט אויפגעגאַנגען איר שוויגן
ווי אַ וואַנט וואָס נישט אַריבערשטייגן
קאָן מען זי מיט הוילע רייד.
געזאָגט דער טאַטע האָט אַ וואָרט נאָר,
האָט זיך די מאַמע ביז אויף אים צעלאָזט:
— סניגור!

כ'האַב ווייניק נאָך פון דיינע ווילדע גענג,
זאָל אויך די טאַכטער איצט איר יונגען קאַפּ פאַרלייגן

מיט דעם נישט־גוטס, די ביכער,
אז ס'זאל דאָס לעבן ווערן איר נישט נוחה?

נאָר יעדעס טייכעלע זיין גאַנג
קלויבט אויס אַלײן אין וועג צום ים.
מיין שוועסטער האָט איר וועג שוין לאַנג
געפונען זיך, זעט אויס, מסתם —
זי וועט איר וועג מיט ווייטיק גיין,
כאָטש ס'וועט די מאַמע זאָגן: ניין!

אן אנדערע ווי פריער איז מיין שוועסטער איצט,
און אַלץ צוליב די מאָדנע ביכער.
האַט איר געהערט ביז היינט
א מיידל רעדן פון משיח?
מיר האָבן דאָס פון איר געהערט.
זי האָט געפרעגט ביים טאַטן מיינעם,
ער האָט איר עפעס וואָס דערקלערט —
איז זי אַרויס צו אים מיט טענות.
ער האָט צו איר פון גאָט גערעדט
און אז די אַרעמקייט אַ שטראַף איז —
האַט זי געזאָגט, אז ס'איז אַ חטא
צו מיינען, אז דער מענטש אַ שאַף איז
וואָס וואַרט נאָר אויפן פאַסטעך בלוז,
ער זאָל אין פעלד אים פירן פאַשען.
לויט איר עס איז דער מענטש שוין גרויס
אַלײן צו ענטפערן פיל קשיות,
און וואָס פאַרענטפערט האָט נישט גאָט,
פאַרענטפערן וועט איצט דער שכל.

שווייגנדיק, ווי תמיד מיט אַ שמייכל,
אין אירע רייד דער טאַטע הערט זיך אײן.
ער שאַקלט מיטן קאָפּ: אוודאי,

דער מענטש קאָן זאָכן פיל דערגרייכן,
נאָר ער מוז ראוי זיין,
און אָט צו דער מדרגה — ווער איז זוכה ?

און ס'ענטפערט אים די טאָכטער : ניין !
דער מענטש אַלײן,
כאָטש ער דערגרייכט צו הימלען הויכע,
איז ער דערצו נאָך קלײן.
דער מענטש איז גאַרנישט, כל־זמן ער איז נאָר איינער,
און ער ווערט אַלץ מיט אַלעמען אין איינעם.

— נו יאָ — דער טאַטע זיפצט — אוודאי.
ס'זאָל זיין אַ דעה איינע ביי דעם ציבור,
עס וואָלט די וועלט געקומען שוין צום קץ.
וואָס קומט אַרויס ? דערווייל איז יעדן ליבער
צו היטן אויף זיין אייגן לייב דאָס פעטס.

און ס'ענטפערט אים די שוועסטער מינע,
אַז דערפאַר, קאָן זיין, עס רעדט זיך אין די ביכער
וועגן די וואָס האָבן אַרעמקייט אַלײן נאָר,
און קאָנען זיך צוזאַמענרעדן גיכער.

אַ גליק נאָך, וואָס די מאַמע איז
ביי זייער שמועס אין שטוב אַריינגעקומען.
אַ יעשנדיקער דאַרער בלאַט,
האָט זי זיך וואַרפן דאָן גענומען.
זי האָט פאַרשטאַנען איצט, ווי ווייט
איר טאָכטער איז פון איר אַוועק —
אין אָט די אויסטערלישע רייד
עס האָט סכנה שוין געשמעקט.

און שטיל געקלאָנגט האָט זי אַצינד
די אַלטע גרויע מאַמע מינע :

— איך האָב געמיינט, פאַר מיינע זינד
וועט נאָט באַשטראָפֿן מיך אַליין נאָר,
נאָר איצט איך זע, אז גאָט דעם האַר
איין לעבן איז פאַר עונש ווייניק:
אויף דורידורות הענגט דער גור
צו זיין געשטראָפֿט און אויך געפייניקט.

איך האָב אומזיסט געהאַפֿט, נעגלייבט,
אז דו וועסט ס'מזל אונדזערס בייטן,
נאָר כ'זע: געברענגט עס האָט מיין לייב
די שאַרפע האַק וואָס וועט מיך טייטן.
א לעבן לאַנג האָב איך אין פּלאַג
זיך צוגעוויינט פאַרשעמט צו ווערן.
אויף אַט דער לעצטער חרפה-קלאַג,
נאָט, איך האָב קיין כח נישט מערער.

אזוי האָט זי געוויינט פאַרביטערט
און זיך די האַר פון קאַפּ געריסן.
מיין שוועסטער האָט ווי אַ טויב געציטערט
און ווי אַ וואָלף געשטומט פאַרביסן.
עס האָט דער ווייטיק זי פאַרקלעמט
און האָט די צונג מיט אייז פאַרפרוירן.
זי האָט אַצינדערט, אַפּגעפרעמדט,
די שפּראַך מיט אונדז שוין אויך פאַרלוירן.

און ס'פלעגן ווייבער נאָך דעם קומען יעדן טאָג
און אונדז דערציילן חידושדיקע זאַכן:
— געהערט אזוינס? אייער טאַכטער זאָגט,
מען דאַרף די וועלט נאָר איבערמאַכן!

די וועלט איז דען א מלבוש וואס מען טראגט?
א ווילדקייט, כ'לעבן... טאקע נאָר צו לאַכן.

דערנאָך האָט מען אין שטוב זיך שוין דערוואַסט,
אז אונדזער שוועסטער איז אוועק אויף שלעכטע וועגן:
זי חברט זיך מיט פאַראַבקעס פון „הויף“
וואָס דינען ביי די פּריצים אין דער געגנט.
מען קומט זיך דאָרט געהיימעהייט צונויף,
און מלכות רעדט מען דאָרט אַנטקעגן.
מיין שוועסטער קומט צו זיי און לערנט זיי אומזיסט
און רעדט זיי איין, אז ס'איז דער „הויף“ נאָר זייער.
אין שטעטל רופט מען זי איצט: „קאפּטאַליסט“,
מען זאָגט, זי ברענגט אויף זיך א פייער.

ווי לאַנג עס האָט געהאַלטן נאָר ביי רייד,
איז נאָך געווען אין שטעטל צו דערליידן.
נאָר איין מאָל זומער, פונקט אין זשניווע-צייט,
האָט אויפגעקאכט דאָס שטעטל מיט חידושים.
די פאַראַבקעס — צונויפגערעדטעהייט
די קאָסעס אין א זייט אוועקגעלייגט
זיי האָבן נאָר אַן בושע!
— וואָס פאַר א יום־טוב איז? — דער פּרייז האָט געשטוינט.
— א שטרייק
פאַר העכערן דעם לוינ!

און טאקע נאָך אין זעלבן טאָג
באוויזן האָבן זיי זיך דאָ אין מאַרק.
די שטעטל־פּאַליציי האָט זיי געיאָגט, געיאָגט —
נאָר ווי פון אַרט עס רירט זיך נישט א באַרן,
האָבן זיי זיך נישט גערירט פון דאַנען.
און ווונדערלעך: צו זיי אויך צוגעשטאַנען
די אַרבעטער פון אונדזער הוטע זענען,

און אויך פון דער ציגעלניע לייט
וואָס פלעגן ציגל ברענען.

א שטעטל יידן האָט די טירן צוגעמאַכט
און האָט אַרויסגעקוקט נאָר דורך די שפּאַרעס.
ווער ווייסט, אַ וואָסער אומגליק ס'האָט געבראַכט
מיט זיך די דראַענדיקע כמאַרע?
געשראַקן האָט דאָס ווילדע אָנגעלויף
פון אויפגערייצטע ביזע גויים.
כאָטש קיין איקאָנע הייבט זיך נישט אַרויף
און אויך דאָס בלעקעצן מ'הערט נישט נאָיען,
דאָך איז די שרעק דערפון אַ האָר נישט קלענער.
אַט שטעלן זיי אין שטרענגע שורות זיך צונויף
און ס'פלאַקערט דער אַרום מיט רויטע פענער
און לידער רייסן דאָ די שטילקייט אויף —
אַ ניי געזאַנג און עפעס נייע טענער.

געזאַגט האָט מען דערנאָך אין אונדזער שטאָט:
מיין שוועסטער האָט אַ „ריידע“ דאָרט געהאַלטן.
איך ווייס: אַ רויטע פּאָן האָט זי בסוד
אין אונדזער שטוב וואָכן לאַנג באַהאַלטן.
זי האָט געזאַגט מיר: מאַך דערפון אַ שווייג!
און האָט די פּאָן אין קעמערל געלייגט.

איך האָב געפּאָלגט און שטיל געשוויגן,
אַ שותף צו דעם גרויסן סוד.
געוויסט האָב איך: די פּאָן האָט זי געקריגן
צוגעשיקט פון גאָר אַ גרויסער שטאָט,
אין אַט דער גרויסער שטאָט פאַראַן איז
אַן אָרט אזא... אַ קאָמיטעט.

זיין עובדה איז דאָרט: אַלע פּאַנעם
צו פּאַרטרייבן פּון די שטעט.

פּון דעמאָלט אָן די רויטע פּאַן איז
שוין נישט אַרויס פּון מיין געדאַנק.
געהאַפט האָב איך אויך מיט סכּנות
צו טראָגן שטאַלץ זי אין מיין גאַנג.
באַקומען האָט פּון איר מתנות
מיין יוגנט — טרוימען — אין געשאַנק.

איצט האָט זי אויפן מאַרק געפּלאַטערט
און האָט געברענגט דעם שטעטל שרעק,
איר ערשטער פּלי האָט זאָרג און מאַטער
געבראַכט די ווייטערדיקע טעג.

אין שפּעטן אָוונט האָט אויף אונדזער גאַס
דערהערט פּון רייטער זיך אַ ווילד גאַלאַפּ.
מיט די פּערד כּמעט צו אונדז אין שטוב אַריין
זיי זענען ראַש און אונדז געשלעפט פּון בעט אַראָפּ.
דערהיצט און ביז — די קרייזשטאַט־פּאַליציי,
באַפּאַלן אונדז ווי רוצחים זענען זיי.

אַ לאַנגע צייט גענישמערט און געזוכט,
די ברעטער פּונעם דיל אויך אויפגעריסן,
מיט טאַשנלעמפּעלעך די אויגן אונדז געבלענדט
און אַלץ אין שטוב צעבראַכן און צעריסן.
ווי נאָך אַ שרפה
געבליבן ליגן איז דאָן אַלץ צעשוּיבערט.
דער שוועסטערס הענט אין קייטן שטייפּע
פאַרקעמפּעוועט זיי האָבן
און ווי אַ רויבער

אוועקגעפירט זי אין דער נאכט מיט קייטנקלאַנג
אויף יאָרן, יאָרן לאַנג.

און לאַנג דערנאָך מען האָט ביי אונדז אין שטוב
געדענקט דעם חודש אב, די צייט פון פּוילנס זשניווע,
ווען אונדזער מאַמע האָט דעם זינען שיר פאַרלוירן.
געהייסן האָט זי דאן אונדז אַלע זעצן שיבעה
און וויינען, וויינען אויף דעם בייזן גורל.

יין שוועסטער האָט די שטאָט פאַרגעסן —
געווען אזא און מער נישטאָ.
זי איז אין תפיסות אויסגעזעסן

אירע יונגע שיינע יאָר.

פלעגט קומען ווען פון איר אַ בריוול,
פלעגט אויפלייכטן אַ ווייטער שוין.
און ווידער האָט די צייט צעדריוולט
דאָס לעבן נאָר אויף פּעדעם פּיין.
ס'איז אונדזער שטוב איצט אַ מגפה
געווען פאַר שטעטלדיקע לייט
און נישט געווען איז צו באַגרייפן,
פאַר וואָס אונדז יעדער איינער מיידט.

ס'איז אמת, נאָך דער מעשה דעמאָלט,
נאָך דעם טרויריק־וויסטן שטרייק,
דאָס שטעמל אונדזערס האָט געליטן :
עס האָבן זיך דערויף פאַרליינט
די יידן־שלעגער, די באַנדיטן
וואָס פלעגן קומען יעדן מיטוואָך
און העצן סנאיעס קעגן ייד.
געווען די גאָס איז מער נישט זיכער
און ס'האָט די לופט מיט האָס געברייט,

אין שטעטל האָבן ביזע ווינטן
א בלאָז געטאָן און אלץ צעמישט.
דאָס היות איז שוין מער נישט ניחה
און ס'לעבן איז קיין לעבן נישט.

עס איז די שינאה אויפגעגאנגען
מיט זידלוואָרט און ציינגעקרייז,
זי איז אויף יידנס קעפ געהאנגען
מיט טעמפן מאָרד און מעסערבלייז,
זי איז נאָך יאָרנלאַנגן לוייער
ארויס אַצינד — א פייער־באַרג,
מיט העק און דרענגער ביי דעם פויער
איז זי געקומען איצט אין מאַרק.

אין אַט דער וועלט פון אויפגעשפיזטן האָס
מיין טאַטע האָט נאָך מער זיך איינגעבויגן,
און ווען ער האָט געוווּזן זיך אַ מאָל אין גאַס,
האָט ער דערשראָקן זיך פאַר אַט דעם כעס
וואָס האָט אַרויסגעגלייט פון שכנס ביזע אויגן.
און נישט פאַרשטיין האָט אַט דער ייד געקענט
דעם שכן זיינעם יאַנען, וועלכן ער געדענקט
פון יענער קינדערצייט: אַ פאַסטעכל אַ קליינעם
און ער דערפילט: ס'איז פלוצעם אזוי ענג
געוואָרן אין די דלדראַמות פון די גוים,
זיינע שכנים.

אַ פנים נישט בלויז ער, נאָר אויך די גאַנצע שטאַט
דערפילט האָט זיך פאַרפלאַנטערט אין דער ענגשאַפט.
אין פאַרגעפיל פון שטורעם וואָס קומט אָן,
ביי יידן האָט דערוואַכט אַן אַלטע בענקשאַפט:
די בענקעניש צו ווערן אויסגעלייזט

האָט זיך אין האַרץ אין ייִדישן צעשריגן.
דערפאַר, קאָן זיין, דאָס שטעטל האָט אַ טרייסט
דערהערט אַצינד אין נייעם האַרצ־ניגון.

כאַטש פּריער דעם „חלוצישן פּאַראַיין“
האָט מען ביי אונדז אוועקגעמאַכט מיט ביטול
— אַ נייעם גאָר: אין אייגן לאַנד אַריין
וועט פירן אונדז דער „לאַראַנץ“ אָן אַ היטל!
אַ וואַזשנער שיבת־ציון קאָן שוין זיין,
אויב דער משיח איז דאָס בלויע שקל־קוויטל!

געווען דער „לאַראַנץ“ איז אַ בחור פון דער פרעמד
וואָס „שטונדן“ לשון־קודש האָט געגעבן,
אַ לערער מיט אַן אויסגעלייגטן קראַנן פונעם העמד.
אַ רעטעניש:

ווי קאָן גאָר אזאַ חלוש נעבעך לעבן?
ווי קומט גאָר צו אַ „שוואַכלינג“ אזאַ כח,
ס'זאָל קינד און קייט צו אים זיך קלעפּן?
זיין זיידן קול האָט אויפגעדונערט הויך
אין די שבתים „פאַרן אויסנעמען“,
אויף דעם באלעמער
מיט מיילער אָפענע געהערט האָבן פאַרנאַפט
פון ציון איצט די שטעטלדיקע קרעמער.

און ביסלעכווייז די ביטולדיקע וואַנט
מיט זיינע רייד האָט ער אַדורכגעבויערט:
דער ווייטער חלום פון אַן אייגן לאַנד
איז נאָנט געוואָרן דאָ אין שטעטלדיקן טרויער.
געזונגען זמירות ביי דעם שבתדיקן עסן
האָט ס'שטעטל שוין מיט דעם התיקווה־ניגון.
באַלד האָט גערוישט מיט שקלים און קאַנגרעסן,

מיט צדדים, מיט פארטייען און מיט קריגן.
ביים קלייבן נייע דאָזאַרעס אין שמאַט
איז שווער געווען צו וויסן שוין,
אוועלכע ציוניסטן ס'וועלן זיגן.

כאַטש בלויע פושקעס זענען איצט
געהאַנגען שוין אויף שמעטלדיקע טירן,
האַט יעדערער געוואַרט,
אַז יענער זאָל פון אָרט
דער ערשמער רירן
און פונעם גלות אינעם אייגן לאַנד אוועק.
אַזוי גענאַנגען זענען יאָרן, יאָרן —
און בלויז דער לערער איז אַהין געפאַרן.

ערשט סאַמע אין דער לעצטער צייט
דאָס שמעטל האָט אין גרוילן זיך צעהוידעט.
אין יעדער שטוב מיט נייעס אַלערליי
מ'האַט זיך געטיילט און שושקענדיק געסודעט.
געוואָסט האָט מען פון דייטשלאַנד שוין די בראַך
און פאַרגעפילט, אויף וואָס מען דאַרף זיך ריכטן,
מען האָט געפילט, אין גלותדיקן יאָך
מען זינקט ווי אין אַ זומפּ אין אַ געדיכטן.

וויאנחו בני ישראל — א שמעטל האָט געקרעכצט
און האָט נאָך גאָולה אין דער נויט געלעכצט.

נישט אַלע אַבער האָבן זיך מיט קרעכצן בלויז באַגנונגט:
ווי אומעטום האָט אויך ביי אונדז די שמעטלדיקע יוגנט
די ערשמע זיך פון זומפּ אַרויסגעריסן.
אוועק איז מען אויף „הכשרה“
אַן טאַטע-מאַמעס וויסן,

דערנאך האָט מען אויף שיפן אין געהיים
געוואָגלט צו דעם הלום־לאַנד — אַהיים.

ביי אונדז אין שטוב מיין יונגער ברודער עליע
איז אויך געוואָרן פּלוצעם נעלם.
די לעצטע צייט האָט ער דעם עול פון שטוב
אויף זיינע יונגע אַקסל אויסגעטראָגן.
ס'האָט אונדזער הויז פון דל־ת־ג־רוב
זיך אָנגעהויבן שוין אַרויסצושלאָגן.
פאַרפירט האָט ער אין שטוב אַ רימעריי,
כאָטש נישט געלערנט ס'פאַך ביי קיינעם.
אַט נאָר אַ האָר — געהאַלטן ס'וואָלט דערביי,
אַז ס'וואָלן אונדז מקנא זיין די שכנים.

נאָר פּלוצעם אָן אַ זיי־געזונט
איז ער ביי נאַכט פון שטוב פאַרשוונדן,
מיט זיבן זלאָטעס פּויליש געלט
אין אַ קלומעקל פאַרבונדן.
און נאָר אַ בריוו האָט ער געלאָזט,
אַז ער וועט אונדז פון „אַרץ“ שרייבן —
ער וואָלט אונדז זיכער נישט פאַרלאָזט,
נאָר שווער איז אים אָט דאָ צו בלייבן.

ווי אינעם וואַסער פאַלט אַ שטיין
און רינצלט אויף דעם אויבערפלאַך,
האָט זיין פאַרשווינדן אַ געוויין
אין אונדזער שטוב איצט אויפגעהויבן.
נאָר אויב אין וואַסער זינקט אַ שטיין
און קומט פון דעק שוין נישט צוריק,
האָט אונדזער ברודערס ווייטער פּוין
נאָך איין מאָל אונדז אין ווי דערדריקט:
געווען איז דאָס אַ יאָר נאָך דעם,

ווי ער איז פון דער שטוב פארפאלן.
זיין נאָמען, אין א צייטונגסרעם,
איינגעהילט אין ליניעס שוואַרצע,
האָט אָנגעזאָגט: ער איז געפאלן
מיט אן אראבער-קויל אין האַרצן.

געיאָמערט האָט מײן מאַמע ווילד
און זיך די האָר פון קאָפּ געריסן:
— אַ, גאָט, פאַר וואָס, פאַר וועלכע זינד
האַסטו געשטראָפּט מיך, וויל איך וויסן.
און אויב געזינדיקט כ'האַב אַ מאָל,
בין איך, אַן אישה, דען מחויב
צו צאָלן, ווי עס האָט געצאָלט
דער אַלטער אויסגעפרוּוומער איוב?

געפרעגט האָט זי, נאָר זיך קיין ענטפער נישט דערוואַרט.
ווער האָט איר ענטפערן געקענט און טרייסטן?
געווען דער טאַטע איז איצט אין זיין צער
פון אונדז מיט טויזנט ווענט פאַרשטעלט.
חויז דעם — וואָס האָט ער דען געוואָסט פון אָט דער וועלט,
און האָט ער דען געקענט אויף אַלץ אַן ענטפער געבן?
אַ שווערע צייט האָט זיך פאַר אים אַצינד געשטעלט,
ער האָט איין טרייסט געהאַט נאָר אין זיין לעבן —
אין אָט דער טרייסט האָט ער זיך אָנגעהאַלטן
און זיין אמונה אויך אין איר דערהאַלטן.

ולא ינום ולא יישן —
עמעז מוז דאָך ערגעץ זיין,
וועלכער שלאָפּט נישט און ער וואַכט נאָר
און ער הערט זיך תמיד איין,
היט און וואַכט מיט אויגן אָפּן

און צו אלץ זיין גאנג באשערט.
הארבע זענען זיינע שמראָפּן,
דאָך אויף זיין חסד שטייט די ערד.

ולא ינום ולא יישן —

עמעץ מוז דאָך ערגעץ זיין!
... תהילים-בלעטלעך זיך פאַרמישן
און מיין טאַטע דרעמלט איון,
און ווי יעקבן אַ לייטער
מיט מלאכים אויף און אָפּ,
חלומט אים אַ וועג אַ ווייטער
באַרג-אַרויף און באַרג-אַראָפּ.
אויף דעם וועג דאָרט ערגעץ גייט ער,
גייט און גייט צו ווייטע שטעט,
ביז דעם אורח פון אַ מאָל נאָך
פון דער ווייטנס ער דערזעט.
נאָך דער זעלבער וואָס געווען איז,
נאָר אַ ביסל מער שוין אַלמ,
ליכט און חכמה פון זיין פנים
אליהו הנביאס שטראַלעט.
ווייל דער טאַטע צו אים צוגיין
געבן שלום — איז שוין נאָך אים.
ער פאַרשווינדט און עס באַווייזט זיך
דער מגושם לוי-נחום.
פילט דער טאַטע, אַזאַ ענגשאַפט
רייפט אַרום אים ביי דעם האַרצן.
ס'לויפט פאַרביי דער פעטער הענעך
אין גלחים-קלייד אַ שוואַרצן.
גייט מיין טאַטע ווייטער, ווייטער,
גאַנצע טעג און נעכט דאָ גייט ער,
ביז מיט איין מאָל אויף די וועגן

קומט די טאָכטער אים אַנטקעגן.
שטרעקט ער אויס די הענט אין חלום,
וויל דער טאָכטער געבן שלום —
נאָר דערמאָנט זיך: נישט קיין שטייגער
שלום געבן צו אַ מיידל —
ריידן וויל ער. נאָר, אַ שווייגער
פון כל ימיו, איז די צונג אים
צו דעם גומען צוגעפרוירן.
פלוצעם קומען רייטערונגען
און די טאָכטער ווערט פאַרלוירן.

אָט אַזעלכע מין חלומות
חלומען זיך אים כסדר.
היינט, ניי ווייס, וואָס וואָר און טרוים איז
און געפין דאָ אַ באַשיידונג.

יין טאמע האָט באַזעצט זיך אין בית־מדרש ביי דער טיר
און האָט ביים תהילים זיך נאָך נידעריקער איינגעבויגן,
און יעדן אורח פון דער פרעמד

ער האָט — אַ שולדיקער — פאַרשעמט
געקוקט מיט נייגער אין די אויגן:
— אפשר דער און אפשר דער? —
געפליסערט האָט ער שטילערהייט,
אַריינגערעדט, אַריינגעטראַכט אין זיך —
אַ למד־ואו, פאַרשטעלט אין בעטלערקלייד,
וואָס גייט אין פוסטריט פון משיח.

און ביסלעכווייז עס האָט דער שטילער ייד
גענומען גלייבן מיט פאַרעקשנטער אמונה
אין בעטלער די געקומענע פון ווייט.
אַ למד־ואוניק דאָך אַ מאָל געפונען
אַ למד־ואו וואָס וואַכט אין יענע נעכט,
ווען ס'שלאָפט די גאַנצע בריאה,
נאָר ער אַליין מיט משחית אין געפעכט
זאָגט תהילים שטיל און זיינע ווערטער פליען
צום כסא־הכבוד אויף,
פאַר אונדזער וועלט זיך מיען.

ער האָט זיך איינגערעדט דער שטילער ייד

און ס'איז זיין משוגעת געוואָרן,
און פון שגעון זיינעם אָנגעגליט
האָט ער געפלאַמט — אַ ברענענדיקער דאָרן.
גאַנץ אָפּט האָט ער זיין בעט אַצינד געטיילט
מיט אַלערליי אביונים און עניים
און וווּ אַן אָרעמאָן,
ס'האָט גלייך געטאָן אַ צי אים,
גלייך איצט האָט ער געפונען דעם,
וואָס אין זיין זכות
עס האָט די וועלט אַ קיום.

און ס'האָט זיך אָפּגעטאָן פון אים צום סוף
דער ריח פון עיפּושדיקער פעל,
און אויף דעם יאָר דעם זעכציקסטן,
ביים טויט שוין אויף דער שוועל,
עס האָט אַ נייער ריח פון אים גענומען טראָגן,
אַ ריח פון הפּקר־שטויב און פּוילעניש פון שטרוי.
און מיט דער עלנטקייט פון די וואָס נעכטיקן און טאָגן
אויף אומעטיקן שליאַכנגרוי,
מיט ווינטן היימלאָזע וואָס קלאָגן.

ביז איין מאָל איז ער פון דער שטוב אַרויס
און איז אַהיים שוין נישט געקומען.
דעם טלית און די תּפילין בלוז
און אויך דאָס תּהילימל גענומען,
ער איז אַוועק מיט שמעטלדיקן שליאַך
מיט בעטלער, שלעפּער
און יידן אַנדערע אַ סך.
ער איז געגאַנגען צווישן זיי
מיט זיין שמענדיק שמייכעלע, פאַרשעמט־
עניוּתדיקן, שטיִלן.

און ס'האָבן אים געזען די בעל־ענגלות
 העט ווייט נאָך אלע אָפגעברענטע מילן,
 נאָר ס'האָט מיין טאטע זיי
 דעם שכר־הליכה זיינעם נישט פארטרויט
 און אָפגעזאָגט האָט ער זיך זעצן אין דער בויד
 און האָט צו פוס אוועקגעשפּאַנט.
 ער האָט געשפּרייזט

צו שטעטלעך יידישע אין פרעמדן קאנט
 און ס'האָט אַ ווינט נאָר אים באַגלייט,
 אַ ווינט אַן עלנטער אין אויפגעפּאַכטע פּאַלעס.

אוועק, אוועק און נישט געזאָגט וווהין
 און נישט געפרעגט צו וואָס און נישט געוויסט ביז וואָנען
 און ס'איז דער ריה דער ביטערער פון פעלדער מיט פּאַלין,
 דער זשויווע־גערוך פון הויכע יאָדלעביימער
 מיט אים, דעם טאטן מיינעם, מיטגעגאַנען.

און אין דער היים וואָס ער האָט שטיל פּאַרלאָזט,
 איז די קאַפּאַטע נאָר פון אים אַליין געבליבן,
 אַלטמאָדיש, שוואַרץ און פּראָסט,
 פון דורותדיקע לאַסטן אויסגעריבן.
 און אין די שבתדיקע טעג,

נאָר מער נאָך אין די פּרייטיק־אויפדערנאַכטן,
 מיט קאַרגן פּלעמלדיקן ליכט באַשיינט,
 זי האָט געוויינט,

די שוואַרץ־געוואָנטענע אַלטפרענקישע קאַפּאַטע.

זי האָט געריסן זיך פון שאַטנדיקע ווענט
 מיט אַרבּל אויסגעשטרעקט ווי בעטנדיקע הענט —
 זי האָט געוואָלט אוועקגיין.

נאָר ס'האָט דער זשאַווערדיקער נאָגל איינגעקלעמט אין הענגער
 זי געהאַלטן צוגעבונדן צו דער וואַנט,

א שטוב אין שמעמל

און ס'איז די שטוב געוואָרן עלנטער און ענגער,
אומהיימלעכער פון ווינטגערויש אין קאָרטענעם געוואַנט
וואָס האָט געבלאָזן זיך מיט פּאָלעדיקן פּלאַטער.
אין שטוב איז אויפגעגאַן די בענקשאַפט נאָך אַ טאַטן
וואָס האָט דאָרט ערגעץ וווּ ביי שבתדיקע טישן אין דער פרעמד
געשמייכלט שולדיק און פאַרשעמט
צו זיך אַליין און צו זיין באַרד דער גרויער
מיט אַ דינעם לייכטנדיקן טרויער.